

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Markéta Rollerová

**Vývoj výchovného působení na vězněné osoby
v historii hradu Mírov**

Olomouc 2012

vedoucí práce: PhDr. René Szotkowski, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vývoj výchovného působení na vězněné osoby v historii hradu Mírov“ zpracovala samostatně a použila jsem pouze uvedených pramenů a literatury.

V Troubkách dne 8. března 2012

Markéta Rollerová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. René Szotkowskému, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování mé bakalářské práce. Dále děkuji zaměstnancům mírovské věznice, kteří mi poskytli důležité informace a možnost nahlédnout do tamního archivu.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Hodnocení aktuálního stavu zkoumané problematiky	8
2 Vymezení základních pojmů z oblasti penologie a pedagogiky	9
2.1 Penologie a penitenciární disciplíny jako výchozí obory ve vězeňské praxi.....	9
2.2 Klíčové pojmy z pedagogických věd.....	12
3 Postoje k nápravě a převýchově v českých dějinách	15
4 Vězeňství v České republice a systém výchovného působení na uvězněné osoby	20
4.1 Hierarchie vězeňského zařízení	20
4.1.1 Základní členění vězeňského zařízení do tří typů.....	20
4.1.2 Věznice a jejich diferenciaci.....	21
4.1.3 Členění vězeňského personálu.....	22
4.2 Výchovné působení specialistů.....	23
4.2.1 Počátek výchovného působení specialistů na vězně.....	23
4.2.2 Program zacházení s odsouzeným a jeho význam při práci s vězněm.....	24
4.2.3 Speciální zaměstnanci věznic.....	25
4.3 Nabídka vzdělávání v českých věznicích	26
4.3.1 Evropská vězeňská pravidla.....	26
4.3.2 Vzdělávací aktivity jako součást programu zacházení s vězni.....	27
4.3.3 Střední odborné učiliště organizované Vězeňskou službou ČR.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 Zvolená metoda výzkumu	29
6 Penitenciární pedagogika v mírovské věznici na pozadí společenského a politického vývoje	30
6.1 Hrad Mírov jako součást majetku olomouckých biskupů.....	31
6.1.1 Vznik hradu a jeho původní využití.....	31
6.1.2 První zmínky o hradním vězení.....	31
6.1.3 Korekční dům pro provinilé kněze.....	33
6.1.4 Olomoučtí arcibiskupové se zbavují svého nevyužitého hradu.....	34
6.2 Císařsko-královský mužský ústav trestní na Mírově.....	34
6.2.1 Začátky státního vězení na Mírově.....	35
6.2.2 Převýchova odsouzených.....	35

6.2.3	Významné události v mírovské trestnici.....	36
6.2.4	Období první světové války.....	36
6.3	Trestnice pro muže a Ústav pro choré trestance na Mírově.....	37
6.3.1	Trestnice pro muže v Mírově.....	37
6.3.2	Výchovné působení na trestance.....	38
6.3.3	Ústav pro choré trestance na Mírově.....	39
6.4	Mírovská věznice v době německé okupace.....	40
6.5	Věznice Mírov v přechodném období.....	42
6.5.1	Poválečný vývoj převýchovy odsouzených.....	42
6.5.2	Hospodářská pomoc Mírovu.....	43
6.6	Proměny mírovské věznice v době komunistického režimu.....	43
6.6.1	Tábor nucené práce (TNP Mírov).....	44
6.6.2	Zacházení s vězni a jejich převýchova v TNP.....	44
6.6.3	Zrušení TNP Mírov.....	45
6.6.4	Výchovné působení na odsouzené po roce 1960.....	46
6.6.5	Důležité události v NVÚ Mírov.....	47
6.6.6	Významné osobnosti uvězněné na mírovském hradě.....	48
6.7	Porevoluční změny ve věznici Mírov.....	48
6.7.1	Vyhlášení amnestie a nepokoje v mírovské věznici.....	48
6.7.2	Vytvoření nových právních dokumentů a jejich dopad na české vězeňství.....	49
6.7.3	Nejnámější mírovský vězeň současnosti.....	49
6.8	Věznice se zvýšenou ostrahou Mírov.....	50
6.8.1	Zaměstnávání odsouzených.....	50
6.8.2	Převýchova odsouzených v současnosti.....	51
6.8.3	Zaměstnanci věznice.....	51
6.8.4	Duchovní péče.....	52
ZÁVĚR.....		53
PRAMENY A LITERATURA.....		55
SEZNAM ZKRATEK.....		60
SEZNAM PŘÍLOH.....		61
ANOTACE		

Úvod

Trestání lidí urazilo dlouhou cestu vývoje od krutého zacházení s trestanými, až k humánním postojům typickým pro naši kulturu. Kruté tresty se záměrně uskutečňovaly na veřejných místech a jejich cílem bylo pomstít se provinilci a odradit veřejnost od páchání podobných skutků (Foucault, 2008). Současné trestání se naopak zaměřuje na převýchovu jedince a jeho úspěšné zapojení do společnosti. V jednotlivých kulturách existují ovšem i dnes velké rozdíly v pohledu na trest. Každá společnost ale užívá pro zajištění řádu určité mechanismy sociální kontroly. Mezi formální instituce sociální kontroly patří i vězení (KISK [online]. 2010). Jak bylo naznačeno, vězení nebylo v minulosti hlavním trestem. Teprve za vlády Josefa II. se začalo podle názorů osvícenců propagovat, že hlavním trestem má být omezení osobní svobody (Šindelář, 2001). Už od 18. století přestávalo být trestání divadelním představením a stalo se tou nejskrytější částí trestního procesu (Foucault, 2000). Vznik vězení a s tím související humanizace trestání bylo nevyhnutelným krokem, protože jak z dějin víme, kruté tresty stejně neodradily jedince od porušování společenského řádu. Tuto pravdu by si měli uvědomit zastánci velmi tvrdých trestů, které dotyčného pouze trestají, ale nenapravují ho. Co je skryté, je tajemné a může lákat. Na druhé straně je veřejnosti často jedno, co se za zdmi věznic děje.

Zaměření této bakalářské práce souvisí s mým studovaným oborem a pramení především z osobního zájmu o zvolenou problematiku, kterou se hodlám i v budoucím povolání zabývat. Do této oblasti mi pomohla proniknout také moje blízká příbuzná, pracující v mírovské vězeňské službě.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit vývoj výchovného působení na mírovské vězně v průběhu dějin. Jedná se tedy o historický výzkum a použita byla metoda historicko-komparativní (Hendl, 2005). Bakalářská práce je z hlediska přehlednosti a jednoduššího pochopení zkoumané problematiky rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je obecná a jejím cílem je vymezit základní pojmy související s penitenciární pedagogikou, nastínění historického vývoje nápravy provinilců i objasnění současného systému převýchovy odsouzených s důrazem na vzdělávání. Praktická část je věnována historickému výzkumu a je už konkrétně vztahena na mírovskou věznici. Praktická část si klade za cíl zjistit vývoj penitenciární pedagogiky ve věznici Mírov a s tím související i popis historie tohoto zařízení.

V teoretické části se nachází první čtyři kapitoly bakalářské práce. První kapitola je hodnocením aktuálního stavu zkoumané, tedy vězeňské problematiky. Druhá kapitola vymezuje základní pojmy, které budou v práci používány. Následující třetí kapitola je seznámením s historickým vývojem nápravy provinilců. Čtvrtá kapitola popisuje vězeňský systém v České republice a jeho hierarchii. Vymezí se zde osoby podílející se na převýchově vězňů a vzdělávací možnosti, které jsou odsouzeným nabízeny. V páté kapitole, která je vstupem do praktické části, je objasněna zvolená metoda výzkumu. V poslední šesté kapitole je historicko-komparativní metodou srovnáno výchovné působení na mírovské vězně v průběhu dějin.

Význam bakalářské práce je spatřován především v seznámení širší veřejnosti se současným i dřívějším vězeňstvím České republiky a upozornění na důležitost penitenciární a pospenitenciární péče, zejména penitenciární pedagogiky, která se zaměřuje na převýchovu odsouzených. Doufám také, že proniknutí do této oblasti přes nezapomenutelný hrad Mírov bude zajímavé čtení.

Problematika vězenství tvoří nedílnou součást zkoumání dějin a způsob zacházení s lidmi vytěsněnými ze společnosti vypovídá o nás samých.

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost.“

Winston Churchill

TEORETICKÁ ČÁST

---

1 Hodnocení aktuálního stavu zkoumané problematiky

Penologie a penitenciární disciplíny nepatří mezi známé ani běžně studované vědy na českých vysokých školách. Předmět penologie je přednášen například na Ostravské univerzitě v Ostravě (Mařádek, 2003), Policejní akademii České republiky, Slezské univerzitě v Opavě, Univerzitě Jana Amose Komenského nebo na Teologické fakultě Jihočeské univerzity (Hála, 2005).

Vězeňství není atraktivní oblast a stojí spíše na okraji společenského zájmu, o čemž svědčí neochota politické moci řešit dlouhodobé problémy, jako je například přeplněnost věznic nebo nedostatečné rozvíjení penologické vědy v rámci vysokého školství. Nízký zájem společnosti je však v rozporu s významem péče o uvězněné osoby, protože se jedná o velkou skupinu, podle statistik Vězeňské služby České republiky (VS ČR) až 23 000 rizikových osob (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2011, Stavby vězňených osob).

Problematika vězeňství je však zkoumána a hodnocena v kvalifikačních pracích studentů vysokých škol. Systém Theses provozovaný Masarykovou univerzitou v Brně zjistil 876 závěrečných prací s tematikou vězeňství (*THESES.CZ* [online]. 2011). Nelze tedy tvrdit, že by zájem studentů zkoumat penologickou problematiku byl nízký. Témata kvalifikačních prací zabývající se vězeňstvím, by se dala rozdělit do oblastí: historie vězeňství či historie jednotlivých věznic, probační a mediační služba, srovnávání jednotlivých jevů či vězeňských systémů, hodnocení aktuálních problémů českého vězeňství, duchovenská péče ve věznicích, analýza současné situace v českém vězeňství, analýza specifických vězeňských jevů, vězeňství z pohledu psychologie, problematika vězeňství z pohledu právní vědy, vzdělávání zaměstnanců VS ČR a výchova a vzdělávání vězňů. Byly zde zastoupeny i závěrečné práce studentů Univerzity Palackého v Olomouci.

Bakalářská práce „Vývoj výchovného působení na vězněné osoby v historii hradu Mírov“ v sobě pojí oblasti výchovy vězňů a historie konkrétní věznice. Toto tematické zaměření nebylo dosud v závěrečných pracích zpracováno.

2 Vymezení základních pojmů z oblasti penologie a pedagogiky

Ve druhé kapitole bakalářské práce jsou vymezeny základní pojmy, které jsou spjaty s vězeňstvím a pro pochopení dané oblasti jsou nezbytné. Nejdůležitější vědou zabývající se problematikou vězeňství je penologie a na ni navazující penitenciární disciplíny.

2.1 Penologie a penitenciární disciplíny jako výchozí obory ve vězeňské praxi

Penologie spolupracuje i s dalšími vědními obory a to zejména s trestním právem, z něhož se vyvinula, s kriminologií, pedagogikou, psychologií, sociologií, medicínou a jejími odvětvími – psychiatrií a hygienou. Souvislost penologie můžeme nalézt také s architekturou, s technickými disciplínami a mnoha jinými vědními obory (Fábry, 2000).

Penologie – věda o trestu. Jedná se o komplexní vědní disciplínu, která zkoumá filozofické, etické, sociální, psychologické, pedagogické, medicínské i technické souvislosti trestů a ochranných opatření, jejich výkonu a účinnosti (Fábry, 2000).

Penitenciární věda – aplikovaná penologická věda. Je možno konstatovat, že je součástí penologie, která z komplexního interdisciplinárního hlediska zkoumá souvislosti trestu odnětí svobody, jeho výkonu a účinnosti (Fábry, 2000).

Pojem **penologický** má tedy dva významy:

- týkající se penologie jako vědní disciplíny,
- vězeňský, ale týkající se především výkonu trestu odnětí svobody (Mařádek, 2003).

Podobně také termín **penitenciární** (z latinského poenitentia – lítost, změna mínění nebo smýšlení, obrat, polepšení, náprava) v podstatě znamená pojem vězeňský (Mařádek, 2003).

Penitenciární péče – vězeňská péče, z čehož vyplývá, že následná **postpenitenciární péče** je péče o propuštěné vězně a jejich opětovné začlenění do společnosti, jde tedy o resocializaci.

Mezi aplikované penitenciární vědní disciplíny patří: penitenciární právo, penitenciární pedagogika, penitenciární psychologie, penitenciární psychiatrie a penitenciární sociologie (Skalický, 1992). Cílem práce není objasnění všech těchto vědních oborů, a proto

se zaměříme pouze na dva z nich, které souvisí s naším zkoumaným tématem, tedy na penitenciární pedagogiku a penitenciární právo.

Penitenciární pedagogika – aplikovaný obor pedagogiky zabývající se prostředky a metodami vězeňského zacházení. Penitenciární pedagogika je převýchovou jedinců odsouzených k trestu odnětí svobody. Předmětem penitenciární pedagogiky jsou zákonitosti specifického výchovného působení na všechny kategorie odsouzených k trestu odnětí svobody a ochranné výchovy. Hlavním posláním penitenciární pedagogiky je vymezení a vědecké zpracování účinných metod a prostředků nápravy a výchovného působení na odsouzené (Fábry, 2000).

Historická penitenciární pedagogika – Kafková (2003, s. 2) uvádí, že „zkoumá proměny metod, forem a prostředků zacházení s vězni a jejich důsledky“. V bakalářské práci bude zjišťováno výchovné působení na uvězněné osoby v historii – cíl práce je tedy zaměřen na historickou penitenciární pedagogiku. Dá se říci, že část názvu této práce je jejím významem.

Penitenciární výchovné postupy užívající se u odsouzených vězňů, jsou dle Mařádka (2003, s. 55) následující:

1. Výchovné
  - vězeňský režim (stanovená kázeň a pořádek),
  - pracovní výchova,
  - sportovní, rekreačně rehabilitační činnost (např. sportovní soutěže).
2. Vzdělávací
  - studium k ukončení základní školy,
  - studium učebního oboru (velmi častá studijní aktivita),
  - středoškolské studium (případně distanční vysokoškolské studium),
  - jiné studijní aktivity (např. cizí jazyk),
  - sebevzdělávání (v případě projeveného zájmu o určitou oblast).
3. Speciálně výchovné a léčebné
  - terapeutické (např. psychoterapie),
  - poradenské (sociálně právní poradenství apod.),
  - tréninkové (např. trénink zvládnání agresivity),
  - léčebné (odvykání alkoholové či drogové závislosti apod.).

Penitenciární právo – souhrn právních norem, které souvisí s oblastí vězeňství (Mařádek, 2003). Jedná se tedy o zákony a vyhlášky upravující například výkony vazby a výkon trestu odnětí svobody. Patří sem všechny legislativní dokumenty, které jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury, ale i mnoho dalších. Z těchto dokumentů můžeme načerpat informace týkající se zacházení s vězňenými osobami, jejich vzdělávání apod.

Trest – následné opatření po předchozím provinění (Mařádek, 2003). Trest je v této práci často zmiňován. Problematiku trestu řeší trestní zákoník. Při stanovení druhu a výměry trestu soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobě pachatele, tedy jeho rodinným, majetkovým a jiným poměrům, k jeho chování po činu a spolupráci při vyšetřování a k možnostem jeho nápravy. Soud přihlédne také k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 39, odst. (1), (3)).

Za spáchané trestné činy může soud uložit „*tresty*

a) odnětí svobody,

b) domácí vězení,

c) obecně prospěšné práce,

d) propadnutí majetku,

e) peněžitý trest,

f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

g) zákaz činnosti,

h) zákaz pobytu,

i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,

j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,

k) ztrátu vojenské hodnosti,

l) vyhoštění“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 52, odst. (1)).

Vězeňská zařízení – v České republice se jedná o státní instituce, které organizují komplexní penitenciární péči na odsouzené jedince (Mařádek, 2003). Jejich diferenciaci a stručná charakteristika je uvedena ve čtvrté kapitole.

2.2 Klíčové pojmy z pedagogických věd

Výchovné působení na vězněné, tj. znevýhodněné a rizikové osoby má v předmětu svého zkoumání zahrnuta speciální pedagogika a sociální pedagogika. Výchovu vězňů může řešit také andragogika a edukační ovlivňování ve volném čase zážitková pedagogika. Objasněny zde budou termíny jako výchova, převýchova, vzdělávání, vzdělání, socializace, integrace a její opak segregace, inkluze a stigmatizace.

Pedagogika – „*věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti. Není tedy vázaná pouze na vzdělávání ve školních institucích a na populaci dětí a mládeže*“, jak uvádí Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 160).

Sociální pedagogika – zaměřuje se na široký okruh osob, tedy nejen na problémy patologického charakteru okrajových skupin, částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti a na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti (Kraus, 2001).

Speciální pedagogika – Slowíkem (2007, s. 15) je popisována jako „*disciplína orientovaná na výchovu, vzdělání a celkový osobnostní rozvoj znevýhodněného člověka s cílem dosáhnout co možná nejvyšší míry jeho sociální integrace, a to včetně pracovních a společenských možností uplatnění*“. Činnost speciálních pedagogů ve věznicích je nezastupitelná a více bude objasněna ve čtvrté kapitole.

Andragogika – věda o výchově, péči a vzdělávání dospělých, respektující veškerá specifika populace dospělých a zabývající se její socializací, personalizací a enkulturací (Bednaříková, 2006).

Zážitková pedagogika – pedagogika založena na výchově prožitkem. Jedná se o výchovně vzdělávací programy zaměřené na rozvoj sebepojetí, sociálních vztahů, vztahů k životnímu prostředí, a proto často zahrnuje sebereflexi a reflexi sociální integrace (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). Zážitková pedagogika může uvězněného člověka pozitivně výchovně stimulovat v jeho volném čase, využití nachází ve sportovní činnosti a umění. Jde například o zapojení do kolektivního sportu, který zvyšuje sociální uvědomění či koncerty některých umělců ve věznicích nebo dokonce návštěva divadla (Hála, 2005).

Výchova – záměrná, cílevědomá soustava činností, směřující k utváření charakteru osobnosti člověka, působí se zejména na city a vůli. Proces vytváření vztahu člověka ke světu (Bednaříková, 2006).

Výchovný cíl – cíl výchovného působení. Jedná se o to, čeho chceme u vychovávaného jedince dosáhnout (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Výchovná metoda – jednoduše metoda výchovy, tedy určitý postup, jímž se realizuje výchovně vzdělávací proces (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Převýchova – termín, který je v pedagogické práci s uvězněnými velmi aktuální. Veškeré výchovné působení ve věznicích se zaměřuje právě na převýchovu odsouzených. Převýchova vyjadřuje složitý a dlouhodobý proces, který předpokládá změnu osobnosti, jejího hodnotového systému, způsobu rozhodování i dosavadního chování. U převychovávané osoby je úspěšnost závislá mj. na věku, charakteru problému, uvědomění si problému, životních zkušenostech, motivovanosti ke změně, sociálnímu prostředí a sociálních vztazích, projevované aktivitě, vůli, vytrvalosti a dalších faktorech (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Vzdělávání – vysvětluje Bednaříková (2006, s. 10) jako „*proces dotváření osobnosti prostřednictvím přenášení informací, dovedností, návyků, kultury, vytváří vzdělanost*“.

Vzdělání – může mít více významů. Jeden z nich nabízí Průcha, Walterová, Mareš (2009, s. 292): „*vzdělání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdělání je pak ta složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty a normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů*“.

Socializace – celoživotní proces postupného začleňování jedince do konkrétní společnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Integrace – nejvyšší stupeň socializace člověka. Integrace je proces rovnoprávného začleňování člověka do společnosti, přičemž člověk se může integrovat v oblasti školské, pracovní či společenské (Slowík, 2007).

Segregace – naprostý opak integrace, jde tedy o společenské vyčlenění. Segregace je jev, který lidem po propuštění z vězení velmi hrozí. Období po odchodu z věznice je vysoce obtížné a rizikové v páchání další trestné činnosti v případě, že se dotyčná osoba dostatečně neintegruje. Integraci znesnadňuje také **stigmatizace**, která v podstatě nepříjemně doprovází

všechny znevýhodněné osoby. Stigma je jakési označení s víceméně negativním významem (Slowík, 2007).

Inkluze – poměrně nový termín, s nímž se můžeme v pedagogických vědách setkat. Inkluze je vnímána jako nekonečný proces, v němž se znevýhodnění lidé zúčastňují všech aktivit ve společnosti (Slowík, 2007).

3 Postoje k nápravě a převýchově v českých dějinách

Dříve, než bude přistoupeno k vlastnímu popisu současného systému výchovného působení na uvězněné osoby, je nutné si představit vývoj způsobů i celkových postojů k polepšování provinilců v uplynulých dějinách.

Náprava z pohledu Jana Amose Komenského

Nápravou jedinců porušujících společenský řád se zabýval už Jan Amos Komenský. Tento „učitel národů“ totiž sepsal roku 1662 dílo „Obecná porada o nápravě věcí lidských“. Spis byl nalezen až roku 1934 a Komenského autorství se potvrdilo v roce 1993. Celé dílo odráží jeho celoživotní snahu o odstranění společenského zla v podobě násilí a válek a mělo obsahovat celkem sedm svazků, z nichž byly dokončeny první dva svazky. Komenský zde představuje cíle nápravy, ale také způsoby a prostředky jak jich dosáhnout (Kýr, 2003).

Postoje francouzských osvícenců a jejich dopad na trestání

Staré způsoby trestání se odehrávaly v rovině pomsty pachatelů a současně zastrašení společnosti (Foucault, 2000). Z tohoto hlediska je pochopitelné, že aby zastrašení bylo dostatečné, musely být tresty nehumánní a drastické. Nové trestání se ovšem odvrací od zastrašování a snaží se o nápravu a převýchovu jedince a jeho zapojení do společnosti, které by v dalším životě mohl být užitečný. Historie lidské společnosti je jasným důkazem, že nelidskostí ještě k lidskosti nikdo nikoho nepřevychoval (Fábry, 2000).

S tímto zásadním obratem přichází osvícenská filozofie osmnáctého století. Osvícenství se navrácí k člověku a jeho přirozeným právům, přírodním zákonům, z čehož vyplývá i požadavek humanizace trestání. Od 18. století se začínají postupně formovat i nové společenské vědy jako je pedagogika, psychologie, sociologie a jiné. V tomto období bylo z hlediska trestání přelomové dílo „O zločinech a trestech“ Cesara Beccarii, který se zabývá myšlenkou úměrnosti trestu spáchanému činu a řeší také prevenci trestných činů. Jeho dílo inspirovalo vznik trestních zákonů v mnoha zemích, tedy i „Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně“ Josefa II. (Francek, 2007). Názory osvícenců na trestání se projevíly v trestní justici a tím ovlivnily i systém trestání v českých zemích.

Osvícenci vyznávali preventivní účel trestu a tím vlastně i ochranu společnosti, jako konečný smysl každého trestání, současně také hledali prostředky jak tohoto cíle dosáhnout. Trest smrti se pro tento cíl nehodil, protože byl v rozporu s humánním smýšlením osvícenců a v případě justičních omylů vylučoval jakoukoli nápravu (Fábry, 2000).

Uvěznění jako hlavní způsob potrestání a počátky převýchovy

Na přelomu 18. a 19. století dochází k přechodu od trestání k věznění. Vězení značí významný moment v trestní justici: její přechod k humanitě (Foucault, 2000). Náprava a převýchova zločinců se tedy začala pozvolna formovat až od 18. století na základě mohutných celospolečenských změn, spojených zejména s vězením jako hlavním trestem, vznikem nových společenských věd, do nichž se později zařadila i penologie a vznikem pro převýchovu jedinců nejdůležitější vědní disciplíny: penitenciární pedagogiky (Fábry, 2000). Významné celospolečenské změny se projeví s menším zpožděním i v českých zemích.

Odkaz Františka Josefa Řezáce

Důležitým českým reformátorem vězeňství a školství se stal František Josef Řezáč. František Josef Řezáč je považován za průkopníka vězeňského školství, také to byl současně kněz, pedagog, vlastenec a přítel Karla Havlíčka Borovského (John, 2010). Po teologických studiích působil jako kněz, současně pracoval v pražské zemské trestnici a podílel se na vypracování výukového plánu vězňů ve Svatováclavské trestnici. V roce 1852 publikoval vlastním nákladem své nejdůležitější dílo „Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců“. Řezáč upozorňoval na nepostradatelnost výchovy a vzdělání ve vězení, posílení morálních vlastností, přicházel s návrhy alternativních trestů a postpenitenciární péčí. František Josef Řezáč podnikl studijní cestu po hlavních rakouských věznicích a později též po školských zařízeních v Německu. Tento aktivní kněz vydával také Kalendář učitelský a podporoval zakládání učitelských knihoven. Mimo tyto činnosti se stal i redaktorem několika novin (Uhlík, 1997).

František Josef Řezáč měl podle Uhlíka (1997, s. 27) „silně vyvinuto národní uvědomění a humanistické ideje. Navíc se zajímal o vychovatelskou a sociologickou problematiku. Poznatky z těchto oborů zamýšlel prakticky uplatnit – zřejmě jako první v našich zemích – u pestré vězeňské populace. Na základě zkušeností nabytých v zemské trestnici,

kritizoval tehdejší důraz na strohé vyučování jednotlivých předmětů bez dostatečné polepšující výchovy vězňů, což bylo charakteristické pro německý systém vězeňství a školství. Snažil se o humánnější způsoby komplexního působení na delikventy s cílem dosáhnout jejich trvalejší nápravy“.

Převýchova vězňů v českých věznicích po roce 1900

Převýchova byla ve věznicích realizována formou školního vzdělávání, fyzické práce a účasti na bohoslužbách. Školní vzdělávání bylo povinné pro trestance ve věku 14 až 21 let a pro negramotné či pologramotné do 35 let věku. Školní třídy ve věznicích měly obvykle dvě oddělení – pro mladistvé a ostatní trestance. Samostatně byli odděleni vězni české a německé národnosti. První třídu navštěvovali negramotní trestanci, druhá třída se zřizovala pro opakování a rozšíření základních vědomostí. Vyučovány byly předměty obecné školy doplněné o kreslení, hudbu a národní hospodářství (John, 2010).

Výchovné působení na odsouzené v Československu

Nově vzniklá Československá republika navazovala na trend převýchovy vězňů z dob rakouské monarchie. Metody převýchovy byly ještě více zdokonalené. Trestanci společné vazby a samovazby byli vzdělávání odděleně. Vedle obecného vzdělávání směřujícího k doplnění znalostí základní školy existoval i vyšší stupeň zaměřený na získávání praktických dovedností v určitém oboru. Učňovské vzdělávání se řídilo stejnými osnovami jako veřejné učňovské školy. Nabízela se možnost získat výuční list bez udání místa, kde byl vystaven (John, 2010). Z doby Rakouska-Uherska se zachovala i tradice rozvíjení morálních hodnot a duchovní péče. Výchovné a vzdělávací působení obstarávali učitelé a duchovní (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Převýchova odsouzených v nedemokratické společnosti

V době druhé světové války nebylo žádoucí na vězně jakkoli výchovně působit. Po skončení války navázalo české vězeňství do roku 1948 na předválečný systém výchovné práce s odsouzenými osobami (John, 2010).

V komunistickém Československu se výchovná činnost vězňů odklonila od školního vzdělávání a tradice duchovní péče a obrátila se k tvrdé práci a osvětově výchovné činnosti. Práce často v nelidských podmínkách byla snadným zdrojem příjmů věznic (Křupka, Trunda,

Wilhelm, 2008). Pojem osvětově výchovná činnost znamenal účast na politických nebo odborných přednáškách, pořádání zájmových kroužků, poslech rozhlasu a promítání filmů s budovatelskou tematikou. Protože se totalitní režim zbavoval z politického důvodu „třídních nepřátel“, což byli často velmi vzdělání lidé, existoval na mnohých místech i skrytý „muklovský vzdělávací systém“. Teprve roku 1956 byl vytvořen předpis soustřeďující se na výchovnou činnost odsouzených: „Směrnice pro kulturně výchovnou činnost mezi vězni“. Hlavní prostředky převýchovy vězňů byly následující: produktivní společensky prospěšná práce, správný táborový režim a kulturně osvětová činnost. Právní dokumenty z roku 1965 připouštěly možnost získat ve výkonu trestu střední odborné vzdělání a vznikaly Nápravně výchovné ústavy (NVÚ). Roku 1981 byl vytvořen návrh na zřízení středního odborného učiliště a zvláštního odborného učiliště v rámci Sboru nápravné výchovy (John, 2010).

Porevoluční směřování českého vězeňství

Po roce 1989 směřuje české vězeňství opět ke stejnému cíli jako v předválečných dobách a to k převýchově odsouzených a jejich opětovnému začlenění do společnosti. Na vězně se komplexně výchovně působí, na čemž se podílí mnoho odborníků i duchovní správa působící ve věznicích. Systém převýchovy bude naznačen v další kapitole. Odsouzení mají možnost si doplnit základní vzdělání, získat výuční list či maturitní vysvědčení, distančně studovat na vysoké škole nebo se účastnit některého ze vzdělávacích kurzů (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

Vězeňský systém prodělal po roce 1989 řadu významných změn. Změny byly provedeny rychle se snahou dohnat penologické systémy vyspělých zemí. České vězeňství bylo na počátku 90. let spojeno také s morálním a profesním rozkladem vězeňského personálu, který nebyl schopen přijmout, zvnitřnit a aplikovat moderní penologické poznatky. Očista vězeňského personálu byla provedena radikálně. V letech 1990 – 1991 bylo z celkového počtu 7500 příslušníků tehdejšího Sboru nápravné výchovy (SNV) uvolněno 1500 osob a v dalších letech výměna pokračovala (Hála, 2005). Postupně se vytvářela Vězeňská služba České republiky.

Nejdůležitějším trendem nastoleným právě v 90. letech je humanizace českého vězeňství. Tento pojem je laickou veřejností často vnímán jako projev zbytečné změkčilosti. Humanizaci vězeňství bychom mohli jednoduše vysvětlit jako polidštění vězeňství, vytváření

důstojných, lidských podmínek ve vězení a respektování lidských práv, které všem občanům ČR zaručuje Listina základních práv a svobod.

Naše společnost se k principu vězeňské humanizace přihlásila tím, že roku 1988 podepsala Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Vězeňství spadá současně do oblasti působení OSN (Organizace spojených národů), která už roku 1948 vytvořila Všeobecnou deklaraci lidských práv, či roku 1957 Minimální standardní pravidla zacházení s vězňnými osobami. Kromě OSN se vězeňstvím zabývá také Rada Evropy (Fábry, 2000).

Česká republika přijala Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni a posléze i náročnější Evropská vězeňská pravidla. Vězeňskými specialisty byla také vypracována Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 (Hála, 2005).

4 Vězeňství v České republice a systém výchovného působení na uvězněné osoby

Vězeňství je oblast veřejné správy a vězeňská zařízení jsou v ČR státní instituce. V současném českém vězeňství, ale i ve vězeňských systémech vyspělých zemí, je věnován značný důraz na převýchovu odsouzených prostřednictvím spolupůsobení nejrůznějších odborníků a za využití vzdělávacích programů.

4.1 Hierarchie vězeňského zařízení

Základní diferenciacie českých vězeňských zařízení se netýká pouze věznic, jak by se mohlo zdát, ale mezi vězeňská zařízení patří i nemocnice, instituty vzdělávání a podobně. Po tomto úvodním rozdělení je pozornost věnována už jen samotným věznicím. Na závěr této podkapitoly bude nahlédnuto do členění vězeňského personálu.

4.1.1 Základní členění vězeňského zařízení do tří typů

Základní tři typy vězeňského zařízení tvoří vazební věznice, věznice a speciální vězeňské zařízení.

Vazební věznice

Ve vazební věznici jsou umístěni vězni vykonávající výkon vazby, tedy před pravomocným rozsudkem. Nazývají se **obvinění** a nahlíží se na ně jako na nevinné (presumpce nevinny). *„Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby (dále jen „obviněný“), hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku“* (Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, § 2).

Vazební věznice se v ČR nachází ve městech: Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Liberec, Litoměřice, Olomouc, Ostrava, Praha – Pankrác, Praha – Ruzyně, Teplice (Vězeňská služba České republiky [online]. 2012).

Věznice

Výkon trestu odnětí svobody tu vykonají vězni po pravomocném rozhodnutí soudu. Vězni umístění do věznic se nazývají **odsouzení**. „*Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem*“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 2, odst. (1), (2)).

Speciální vězeňská zařízení

Po vazebních věznicích a věznicích se jedná o poslední třetí typ vězeňského zařízení. Do tohoto typu náleží zařízení určená pro odsouzené se speciálními druhy znevýhodnění, jako například věznice pro osoby s psychopatickou strukturou osobnosti, dále vězeňské nemocnice, ale i zařízení pro rozvoj a relaxaci zaměstnanců vězeňské služby, tedy vzdělávací institut nebo rekreační zařízení (Mařádek, 2003).

4.1.2 Věznice a jejich diferenciac

V České republice je v současné době registrováno 26 věznic, 10 vazebních věznic a 2 detenční ústavy (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012). Pokud se zaměříme pouze na věznice, můžeme je dělit na čtyři hierarchicky uspořádané typy A až D a to z hlediska jejich zabezpečení. Věznice typu A (věznice s dohledem) má tedy nejnižší stupeň zabezpečení a naopak D (věznice se zvýšenou ostrahou) nejvyšší stupeň zabezpečení. Odsouzení jsou zařazováni do těchto typů převážně podle závažnosti jimi spáchaného trestného činu. Ředitel věznice stanoví se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby ČR konkrétní vnitřní řád věznice, kterým se stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen, rozhoduje soud (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 9 odst. (1), § 14).

K jednotlivým kategoriím jsou přiřazeny konkrétní věznice, jak je eviduje VS ČR. U všech těchto věznic je uveden vždy ten „nejtěžší“ typ. Což znamená, že věznice se zvýšenou ostrahou může mít zároveň i ostrahu.

A (věznice s dohledem)

Věznice s dohledem je nejlehčím typem české věznice. Konkrétní řád stanoví ředitel věznice, ale je obvyklé, že se zde odsouzení pohybují volně a jsou zaměstnáni na pracovištích mimo areál věznice. V nynější době se v ČR nenachází věznice, která by byla pouze věznicí s dohledem, ale oddělení s dohledem je součástí dalších typů vězení. Nejčastěji má věznice s dozorem i oddělení s dohledem (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

B (věznice s dozorem)

I pro tento typ věznice může ředitel povolit volný pohyb odsouzených, ale už se zvýšenými bezpečnostními opatřeními. Zaměstnávání vězňů může být realizováno ještě mimo areál věznice. Mezi věznice s dozorem patří: Drahonice, Kynšperk, Odolov (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

C (věznice s ostrahou)

Věznice s ostrahou je zařízení, kde není možný volný pohyb vězňů a zaměstnání je realizováno většinou ve vnitřních pracovištích objektu věznice. Věznice s ostrahou můžeme nalézt v těchto místech: Bělušice, Horní Slavkov, Ostrava Heřmanice, Jiřice, Karviná, Kuřim, Nové Sedlo, Opava, Oráčov, Pardubice, Příbram, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Vinařice, Všehrady, Znojmo, Břeclav (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

D (věznice se zvýšenou ostrahou)

Odsouzení jsou pod neustálým dozorem zaměstnance VS ČR, nesmí se volně pohybovat a pracují pouze na vnitřních a střežených pracovištích. Do tohoto typu patří věznice: Mírov, Plzeň, Rýnovice, Valtice (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

Detenční ústavy

Jedná se o zařízení určené pro mladistvé vězně a nachází se jen ve dvou městech – Opava a Brno, a to současně s věznicí vyššího typu zabezpečení (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

4.1.3 Členění vězeňského personálu

Vězeňský personál je širokou skupinou osob pracujících ve věznicích, kterou tvoří řídicí pracovníci věznic – nejčastěji ředitel a jeho zástupce, dále osoby ve služebním poměru – příslušníci VS ČR, tedy zejména dozorcí. Mezi vězeňský personál však patří také civilní zaměstnanci, a to ti, kteří jsou v kontaktu s odsouzenými, jako například lékař nebo

vychovatel, ale i civilisté, kteří nepřichází do kontaktu s vězni, například administrativní pracovnice.

Členění vězeňského personálu dle Mařádka (2003, s. 97):

- **Top Management** řídící vězeňství v ČR, reprezentovaný generálním ředitelem VS ČR plk. PhDr. Jiřím Treglerem.
- **Vězeňský personál**, který se skládá s příslušníků VS ČR, ale též z civilistů, jako jsou vychovatelé a specialisté, např. speciální pedagogové.
- **Administrativní a technický personál** zajišťující fungování věznice jako instituce.

4.2 Výchovné působení specialistů

Cílem uvěznění odsouzeného je jeho převýchova v lepšího člověka a opětovné zapojení do společnosti. Jedná se o velmi náročnou, dlouhodobou práci, vyžadující odborné znalosti a zkušenosti jednotlivých specialistů a bez zapojení a snahy uvězněného se neobejde. Vzájemné spolupůsobení speciálních pracovníků se projevuje hned po nástupu do věznice i po celou dobu pobytu, jak bude dále objasněno.

4.2.1 Počátek výchovného působení specialistů na vězně

Speciální zaměstnanci věznic začínají výchovně působit na odsouzeného už při jeho vstupu do věznice. Odsouzeného přijímají v příslušné věznici vedoucí oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu), psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel, popřípadě další zaměstnanci Vězeňské služby určené ředitelem věznice. Po přijetí do věznice se nově přijatí odsouzení ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to v nástupním oddělení věznice, jehož délka se určuje individuálně a zpravidla nepřevyší dva týdny. Odborní zaměstnanci vypracují komplexní zprávu o odsouzeném, včetně návrhu programu zacházení s odsouzeným. Program zacházení je pro práci s odsouzeným velice důležitý, protože se jedná o klíčový dokument, podle něhož se realizují veškeré činnosti spojené s vězněm, tedy zejména jeho výchovné působení a zaměstnávání. V programu zacházení jsou také zohledněny individuální potřeby odsouzeného. Odsouzený se také podrobně seznamuje s obsahem zákona, vyhlášky, vnitřního řádu a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat. Po splnění předem stanovených úkonů se odsouzený zpravidla do tří

dnů předvolá před odborné zaměstnance, kteří s ním projednají obsah programu zacházení a určí vychovatele, jemuž je svěřen do péče. Odborní zaměstnanci přitom postupují podle zákonem stanovených zásad a dbají na to, aby diferencovaným výkonem trestu méně narušení odsouzení vykonávali trest odděleně od více narušených odsouzených, a aby se uplatňovaly účinnější prostředky k dosažení účelu trestu (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 8, odst. (1), (2), (3)).

4.2.2 Program zacházení s odsouzeným a jeho význam při práci s vězněm

V práci speciálních zaměstnanců s odsouzenými je nejdůležitější pojem program zacházení, který je vždy vypracován pro konkrétního vězně. Programy zacházení jsou tedy jakýmsi klíčovým dokumentem, který je vypracován pro každého vězně zvlášť. Toto je důležitý bod, v němž se současné české vězeňství liší od minulosti, kdy byla potlačována individualita jednotlivce. Program zacházení obsahuje cíle, kterých se má v práci s odsouzeným dosáhnout (Hála, 2005).

Programy zacházení se člení na:

- a) pracovní aktivity, např. zaměstnávání, práce k zajištění provozu věznice,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciální výchovné aktivity, např. pedagogické či psychologické působení,
- d) zájmové aktivity, např. individuální i skupinové činnosti,
- e) oblast utváření vnějších vztahů (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 36, odst. (2)).

Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy od specialistů výběr z alternativ programů, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu. Programy jsou vybírány také podle schopností a požadavků odsouzeného. Výběr programu stvrdí odsouzený svým podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby byly ve svém důsledku rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit individuální programy (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 36, odst. (1)).

4.2.3 Speciální zaměstnanci věznic

Speciální zaměstnanci věznic tvoří část vězeňského personálu, který přichází s odsouzenými do kontaktu a může mít na vězně výchovný vliv. Jedná se o zaměstnance civilní, jinak řečeno občanské, ale i zaměstnance ve služebním poměru.

Vychovatel

Jedná se o osobu s nejsilnějším vlivem na odsouzeného. Vychovatel je odsouzenému přidělen. Vychovatel se s odsouzeným setkává každý den a snaží se na něj pozitivně výchovně působit vlastním příkladem. Měl by to být tedy člověk vysokých morálních kvalit. Vychovatel se zaměřuje na nastolení změn v myšlení a chování vězně a v pochopení důsledků trestného činu, který způsobil. Dále vychovatel kontroluje plnění programu zacházení a sjednává vše potřebné pro jeho zajištění (Hála, 2005). Vychovatel je občanský zaměstnanec věznice, který by měl mít bakalářské vzdělání pedagogického směru, trestní bezúhonnost a jelikož se jedná o náročné povolání i zdravotní a fyzickou způsobilost (*Empelo* [online]. 2011).

Speciální pedagog

Speciální pedagog je druhou nejvýznamnější osobou v oblasti výchovného působení na vězně. Opět se jedná o civilního zaměstnance věznice, který musí mít úplné vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogika. Právě speciální pedagog vypracovává komplexní diagnózu odsouzeného a má podstatný vliv při zpracování jeho programu zacházení. Kromě této činnosti vede speciální pedagog sportovní, kulturní či jiný zájmový kroužek (Hála, 2005).

Psycholog

Psycholog je občanským pracovníkem s ukončeným vysokoškolským vzděláním v oboru psychologie, který poskytuje odbornou pomoc uvězněným osobám, i vězeňskému personálu. Mezi základní činnosti psychologa působícího ve vězeňství patří psychologická diagnostika, individuální nebo skupinové psychologické poradenství a psychoterapie (Hála, 2005).

Sociální pracovník

Sociální pracovník poskytuje odsouzeným sociálně právní informace, což je pro ně velmi důležité. Uvěznění totiž často před nástupem do vězení a po jeho opuštění řeší nejrůznější problémy z této oblasti. Nevyřešené nebo nedostatečně zvládnuté problémy

mohou být pak důvodem, proč se odsouzený nedokáže po svém propuštění opětovně začlenit do společnosti a páchá další trestnou činnost (Hála, 2005).

Dozorce

Dozorce přichází s uvězněným člověkem do každodenního kontaktu. Dozorce je zaměstnanec Vězeňské služby České republiky, je tedy osobou ve služebním poměru. „*Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody*“ (Zákon ČNR č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážci České republiky, § 2).

Duchovní správa

Duchovní správa působí ve všech věznicích a sdružuje se v organizaci Vězeňská duchovenská péče. Je v ní zastoupena řada církví. Činnost církví v českých věznicích byla znovu obnovena až po roce 1989 a souvisí s trendem zcivilnění vězeňství. Vždy je respektována svoboda náboženského vyznání, je tedy jen na odsouzeném, zda využije nabídky duchovní správy ve své věznici (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

4.3 Nabídka vzdělávání v českých věznicích

V současné době panuje ve společnosti trend dalšího vzdělávání, nebo lépe řečeno celoživotního vzdělávání. České vězeňství tento trend podporuje a nabízí odsouzeným řadu vzdělávacích možností. Česká republika přijala Evropská vězeňská pravidla, a proto český systém výchovy a vzdělávání vězňů vychází z jejich principů.

4.3.1 Evropská vězeňská pravidla

Evropská vězeňská pravidla se vyjadřují k výchovně-vzdělávací oblasti odsouzených v několika základních principech (*Rada Evropy* [online]. 2006):

„Každý vězeňský ústav musí usilovat o to, aby všichni vězni měli přístup ke vzdělávacím programům, které budou co možná nejkompaktnější a budou uspokojovat individuální potřeby a brát v potaz jejich ambice.

Je nutno prioritně připravit programy pro vězně, kteří jsou negramotní nebo neumějí počítat a pro vězně, kteří nemají základní nebo odborné vzdělání.

Zvláštní pozornost je nutno věnovat vzdělávání mladých vězňů a vězňů se speciálními potřebami.

Výchovu a vzdělávání je nutno pokládat za součást vězeňského režimu, přičemž vzdělávání by mělo používat tentýž status jako pracovní činnost, vězni však nesmí být finančně či jinak znevýhodněni za svou účast na vzdělávacích programech.

Každý vězeňský ústav musí dát vězňům k dispozici knihovnu, která bude dostatečně vybavená širokým spektrem rekreačních a vzdělávacích zdrojů, knih a jiných médií.

Všude kde je to možné, je třeba zajišťovat činnost vězeňské knihovny ve spolupráci s veřejnými knihovnami.

Výchova vězňů by v rámci možností měla být:

- a) integrovaná do veřejného výchovně vzdělávacího systému dané země, aby vězni po propuštění mohli bez potíží pokračovat ve svém vzdělávání a odborném výcviku*
- b) zajišťována pod záštitou externích výchovně vzdělávacích institucí.“*

4.3.2 Vzdělávací aktivity jako součást programu zacházení s vězni

Vzdělávání v českých věznicích vyplývá už ze samotného programu zacházení s vězni, jak již bylo uvedeno. Vzdělávací aktivity je potřebné si blíže specifikovat. Vzdělávacími aktivitami se rozumí vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm. Dále sem patří vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) a vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, § 36, odst. (4)).

4.3.3 Střední odborné učiliště organizované Vězeňskou službou ČR

Veškeré vzdělávání je podmíněno motivací vězňů. V dnešní době roste v českých věznicích poptávka po úplném středoškolském vzdělání ukončeném maturitní zkouškou

a roste také zájem o vysokoškolské studium v dálkové nebo obdobné formě. Moderní vzdělávací projekty ve věznicích podporují spolupráci s civilními školami. Nařízením ministra spravedlnosti byla Vězeňskou službou České republiky v roce 2007 zřízena škola pro osoby ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody s názvem Střední odborné učiliště, Praha 4, Na Veselí 51, PSČ 140 67. Ředitelství SOU se nachází v Praze a odloučená vzdělávací střediska učiliště zajišťující vzdělávání jsou zřízena ve věznicích Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice a Všehrdy. Výchovně vzdělávací činnost zajišťují pedagogičtí pracovníci, s odpovídající kvalifikací. SOU je výchovně vzdělávací zařízení, poskytující osobám ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody:

- a) přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech,
- b) doplnění základního vzdělání v kursech pro získání základního vzdělání,
- c) doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kursech (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2010, Střední odborné učiliště současnost).

Nabídka vzdělávání ve vězeňském prostředí, je v České republice široká. Za splnění určitých podmínek je možné vězně přearadit do té věznice, která pro něj nabízí vhodné vzdělávací programy (Hála, 2005).

PRAKTICKÁ ČÁST

---

5 Zvolená metoda výzkumu

Praktická část je věnována historickému výzkumu. Cílem historického výzkumu je rekonstrukce skutečné minulosti. Pravdivé vylíčení minulosti je obtížné, protože pravda sama je v historickém výzkumu komplikovaný pojem (Iggers, 2002).

Pro dosažení hlavního cíle, jakož i cíle praktické části práce, které byly představeny v úvodu, byla zvolena metoda historicko-komparativní. Komparativní historický výzkum porovnává data o procesech v delším časovém období (Hendl, 2005). Historie mírovské věznice byla z hlediska přehlednosti rozdělena do osmi časových období. Aby došlo ke srovnání výchovného působení na vězně v historii mírovského hradu, bylo odpovídáno ve všech časových obdobích na následující otázky:

1. Jaké metody převýchovy byly používány?
2. Kdo se na převýchově uvězněných podílel?
3. Jaké bylo vězeňské klima? Tedy například podmínky ubytování, zacházení s odsouzenými apod.

Prameny bakalářské tvoří dokumenty. V historickém výzkumu rozeznáváme dokumenty primární – například kroniky, deníky, přepisy, orální historie a sekundární – zdroje vytvořené na základě primárních dokumentů (Hendl, 2005). Bakalářská práce čerpá z primárního dokumentu – archivní materiály mírovské věznice a ze sekundárních dokumentů: knihy Hrad Mírov od založení po současnost a Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku, časopisy České vězeňství a Historická penologie. Informace ze současného období byly zjišťovány také z internetových stránek mírovské věznice.

Problémem bylo čerpání z materiálů mírovského archivu. Mnoho textů je psáno špatně čitelnou němčinou starobylého stylu písma. Čeština se v archivních materiálech vyskytuje od vzniku Československa, vyjma doby okupace. Jiným problémem byl nedostatek informací o raných etapách vývoje hradu, protože ty se v mírovském archivu nenacházejí, byly přesunuty převážně do archivu olomouckého arcibiskupství. Z tohoto důvodu byly využity sekundární dokumenty, které hovoří o počátečním období téměř stejným jazykem.

6 Penitenciární pedagogika v mírovské věznici na pozadí společenského a politického vývoje

Věznice Mírov se nachází severně asi 40 kilometrů od krajského města Olomouc a městem jí nejbližším je Mohelnice. Tato věznice je současně i památkově chráněným hradem. Historie hradu Mírov je prolnta obdobími vzestupu a úpadku a dala by se jednoduše rozdělit na první fázi, kdy byl hrad majetkem olomouckých biskupů, později arcibiskupů a na následnou druhou fázi, ve které byl hrad využíván jako státní vězení. Z hlediska vývoje mírovské věznice jsou tedy nejdůležitější dva údaje, a to první písemná zmínka o hradu z roku 1266, kterou provedl olomoucký biskup Bruno ze Schauenburku a rok 1858, kdy se Mírov stal státní věznicí a k tomuto účelu slouží dodnes (Uhlík, 1994).

Penitenciární pedagogika v mírovské věznici

Ze studia dějin věznice Mírov vyplývá, že se s penitenciární pedagogikou nelze setkat stejnoměrně ve všech obdobích jejího vývoje. Výchovné působení na zde umístěné osoby bylo vždy podmíněno době, záviselo tedy na společenské a politické situaci, ve které se české země zrovna nacházely a účelu hradu, který plnil.

Snahy o nápravu a převýchovu je možné nalézt už v první fázi vývoje hradu, kdy byl majetkem olomouckého biskupství, později arcibiskupství. Tehdy byly tyto snahy zaměřeny na polepšení provinilých kněží. Od druhé fáze vývoje hradu, kdy už sloužil jako věznice, je pedagogické působení zacíleno na odsouzené osoby. Informace, které zůstaly zachovány z dob druhé světové války, svědčí o krutém zacházení a otřesných podmínkách. Výchovné působení na vězněné se v tomto období neuskutečňovalo. Problematické je též období komunistického režimu. Optimističtější je nedávná minulost – od 90. let po současnost. Podařilo se uskutečnit mnoho důležitých změn, je dostatek informací a věznice Mírov se opět po dlouhé době cíleně zaměřuje na penitenciární pedagogiku uvězněných osob (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.1 Hrad Mírov jako součást majetku olomouckých biskupů

Mírovský hrad byl od svého založení majetkem olomouckých biskupů, od roku 1777 arcibiskupů, až do jeho prodeje Habsburské monarchii v roce 1855 (Uhlík, 1994). Od počátku 11. století zastávalo město Olomouc velký význam. Okolí Mohelnice bylo původu slovanského, postupně sem byli přiváděni němečtí kolonisté, obzvláště pak za biskupa Bruna ze Schauenburku. Právě osoba biskupa je pro dějiny hradu Mírov velmi důležitá. Bruno ze Schauenburku byl německého původu, proto nebyl nejdříve příliš uznáván, posléze se však stal evropským diplomatem a rádcem Přemysla Otakara II. Společně usilovali o to, aby se Olomouc stala sídlem arcibiskupství (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.1.1 Vznik hradu a jeho původní využití

Obrana a správa rozsáhlejších území severozápadně od Olomouce byla uskutečňována z biskupských hradů, čímž se dostáváme k nejstarší historii hradu Mírov a jeho využití. O vzniku hradu se dochovalo několik pověstí, jednu můžeme nalézt v kronice obce Mírov, nebo na internetových stránkách mírovské věznice a všechny uvádí kniha Věznice Mírov od založení po současnost. Několik pramenů považuje za zakladatele hradu biskupa Bruna ze Schauenburku (Plaček, 2001), ten totiž provedl první zmínku o hradě roku 1266, když latinsky psal „*in castro nostro Myrowe*“ (na našem hradě Mírově). Historici se však domnívají, že hrad i vesnice musela existovat ještě dříve, jelikož je Mírov český název. Biskup německého původu, který se zasadil o německou kolonizaci, by dal hradu pravděpodobně německé jméno (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Olomoučtí biskupové využívali hrad jako letní a lovecké sídlo. Od 14. století se stal hrad i důležitým správním střediskem celé oblasti (Uhlík, 1994). Hrad prošel mohutnými přestavbami, z románského či snad ranně gotického slohu byl přebudován na gotickou pevnost. Přestavby v různých obdobích hradu rozpracovává Kašpárková ve Stavebně historickém průzkumu z roku 1991 (archivní materiály).

6.1.2 První zmínky o hradním vězení

Křupka, Trunda a Wilhelm (2008, s. 7) uvádí, že „*koncem 14. a začátkem 15. století byla mírovská pevnost považována i za spolehlivé vězení pro provinilé biskupské služebníky. Přitom je zcela pravděpodobné, že ti, kteří zde byli vězněni kolem roku 1390, nebyli vůbec*

prvními vězni drženými na tomto hradě. A lze tvrdit, že Mírov je s největší pravděpodobností nejstarší fungující věznice v Evropě“.

Mírovský hrad odolal i husitskému tažení z roku 1424. Celá první etapa hradu Mírov, kdy byl majetkem olomouckých biskupů, později arcibiskupů je protknuta několika obdobími, ve kterých byl dáván do držby šlechtě. Hrad poskytoval biskupům bezpečí obzvláště v době válek či morových ran. Mírov měl pověst nedobytné pevnosti, aby odolal nepřítelům, byl průběžně opravován a opevňován. V 16. století byla na hrad přemístěna správa svitavského panství a hrad byl přestavěn v renesančním stylu. Z této doby pochází pro Mírov typická červená barva omítky, věžní hodiny a půdorys hradu obehnaný hradbami (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Jako řádné vězení olomouckého biskupství fungoval hrad na základě rozhodnutí biskupa Stanislava II. Pavlovského v 16. století (Plaček, 2001). I když je prokazatelné, že hrad Mírov sloužil jako vězení od 14. století, nejsou známé dokumenty, které by blíže upřesňovaly podmínky zacházení s vězni, či snad prvopočátky výchovného působení.

Třicetiletá válka nepříznivě dopadla i na Mírov a jeho okolí. Roku 1643 obléhali hrad švédští vojáci. Hradní posádka se po několika dnech vzdala, ale hned v září dalšího roku byl hrad dobyt nazpět. Švédové opustili hrad, až když byl celý v plamenech. Poničený a vypálený hrad chátral, až ho při hrozícím tureckém nebezpečí nechal komplexně přestavět biskup Karel II. z Lichtensteina-Castelkornu (Plaček, 2001). V této souvislosti se hovoří o největší přestavbě v historii hradu (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Přestavba byla zaměřena nejen na vnějšek hradu a jeho opevnění jak tomu bylo doposud, ale dbalo se i na krásu interiéru a duchovní hodnoty – byl vybudován kostel sv. Markéty podle návrhu italského stavitele Giovanniho Pietra Tencally. Tento kostel je jedna z nejvýznamnějších moravských raně barokních památek (archivní materiály). Tentýž císařský dvorní architekt nechal vybudovat například i barokní skvost – baziliku Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce (*Bazilika navštívení Panny Marie* [online]. 2005). Dále nechal biskup založit manufaktury, papírnu, výrobu dřevěného uhlí, pivovar a jiné. Nad hradními bránami byly instalovány kamenné desky dokladující tyto přestavby a jméno biskupa, který se o ně zasloužil (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Tyto desky jsou zde zachovány dodnes.

V průběhu 18. století postupně přestávali olomoučtí biskupové mírovské sídlo využívat. Biskup Maxmilián Hamilton se rozhodl přemístit sem z Hukvald kněžský karcer, tedy korekční dům pro provinilé kněze (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.1.3 Korekční dům pro provinilé kněze

Korekční dům pro provinilé kněze je spojen s počátky výchovného působení na uvězněné osoby. Do korekčního domu byli posíláni kněží s průvodním listem, který jim vydala olomoucká konzistoř. Mohelnický děkan a kaplan mírovského hradu tak byli informováni o tom, kdo zde byl internován, za jaký delikt, zda je možno považovat jej za napravitelného (*corrigibilis*), nebo nenapravitelného (*incorrigibilis*). Toto zařazení se pak odráželo jak v možnostech celebrovat (sloužit mši), tak v dalších výhodách, respektive nevýhodách. Toto zařazení bylo sice předem určeno, ale dalo se změnit. Kněží byli stále sledováni, a pokud se chovali dobře – uvědomovali si svoje provinění, litovali jej a dodržovali předpisy a ustanovení denního řádu, mohli být zařazeni mezi napravitelné a následně i propuštěni (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Korekční dům pro kněze na Mírově je charakteristický prvním cílenějším výchovným působením na zde umístěné osoby. V tomto období se můžeme setkat s prvopočátky penitenciární pedagogiky. Projevovala se zde totiž evidentní snaha kněze napravit, ne jen ho potrestat. Náprava, či chceme-li převýchova kněží, byla realizována metodou striktního dodržování denního řádu (rozděleného na zimní a letní čas), který v sobě nesl řadu výchovných znaků (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Řád je uveden v seznamu příloh pod číslem 3.

Výchovně mělo působit také přísné rozdělení kněží na napravitelné a nenapravitelné. Byli zde umístěni kněží, kteří se provinili proti disciplíně, nebo nedodržovali své povinnosti. O kněze bylo postaráno po všech stránkách jejich základních potřeb i v době nemoci. Osoby, které se na převýchově uvězněných kněží podílely, byly superior tohoto zařízení a mohelnický děkan, do jehož působnosti Mírov spadal. Ubytování a stravování kněží bylo strohé a jednoduché. Z denního řádu je patrné, že kněží měly mít co nejvíce prostoru pro vlastní zpytování svědomí a proto spali v samovazbách a byl jim zamezen styk s ostatními, vyjma úkolů z denního řádu. Většina kněží byla po kratším pobytu v tomto zařízení poslána zpět do duchovní správy (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.1.4 Olomoučtí arcibiskupové se zbavují svého nevyužitého hradu

V letech 1809 – 1854 byl na Mírově zřízen špitál, tedy vojenská nemocnice pro rakouské vojáky s kapacitou 350 lůžek. Revoluční rok 1848 se projevil v celém rakouském mocnářství, nepřímou i v osudu mírovského hradu. Korekční dům pro kněze byl na Mírově

zrušen a olomoučtí arcibiskupové přestěhovali natrvalo správu svých statků na zámek Kroměříž. V této době se objevil také nápad využít hrad jako státní trestnici (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Arcibiskupové s tímto souhlasili, zřejmě se rádi zbavili pro ně tehdy zbytečné pevnosti. Roku 1855 byl hrad prodán se vším, co k němu náleželo, což byly hradní budovy, kostel, hradby, pozemky, rybníky a vodovod. Mírovský hrad byl prodán hluboce pod cenou za 54 000 zlatých. Kupní smlouva obsahovala i několik podmínek, například, aby zde stále působil duchovní, který bude konat pravidelné bohoslužby (Uhlík, 1994).

Od první zmínky o hradu na Mírově, až po jeho předání rakouskému mocnářství uplynulo 591 let. Po celé toto dlouhé období byl mírovský hrad vlastnictvím olomouckých biskupů, později arcibiskupů a jen přechodně byl dáván do správy šlechtě. Prokazatelné důkazy o jeho využívání jako vězení pochází z konce 14. století, je však pravděpodobné, že se tak dělo ještě dříve. První cílenější výchovné působení na uvězněné osoby bylo uskutečňováno od konce 18. století, kdy zde byl zřízen kněžský karcer.

6.2 Císařsko-královský mužský ústav trestní na Mírově

Mírovský hrad byl pro svůj nový účel státní věznice, konkrétně trestnice, rozsáhle stavebně upraven tak, aby sem už od roku 1858 mohli nastoupit první trestanci. Z archivních materiálů je patrné, že se stavební práce týkaly vnitřních budov i celého hradního areálu. Byl vybudován nový kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, bylo přistavěno další patro hradní věže v novogotickém tudorovském stylu (Uhlík, 1994). Pro výchovu trestanců bylo obzvláště důležité zbudování ústavní školy. Archivní materiály hovoří o postavení nemocnice, zmodernizování vodovodu, topení, toalet a roku 1910 i zavedení elektřiny. Pro zaměstnance trestnice byly postaveny dozorecké domky. Každý dům měl čtyři dvoupokojové byty (archivní materiály). Zaměstnanci, kteří tu bydleli, neplatili nájemné a mohli využívat malou zahrádku, která ke každému bytu náležela. Vězni z mírovské trestnice, kteří v průběhu výkonu svého trestu zemřeli, byli nejdříve pohřbíváni na civilním mírovském hřbitově. Pro nedostatečnou kapacitu tohoto hřbitova byl roku 1898 vysvěcen vlastní vězeňský hřbitov (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.2.1 Začátky státního vězeňství na Mírově

Kapacita trestnice se zpočátku pohybovala okolo 1000 trestanců, v pozdější době to bylo asi 800 trestanců. Pro srovnání, současná kapacita je 374 vězňů (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2011, Věznice v číslech). V rakouském mocnářství zajišťovaly správu věznic převážně ženské řeholní řády. Od roku 1859 začaly tedy na Mírově působit sestry kongregace sv. Karla Boromejského (archivní materiály).

6.2.2 Převýchova odsouzených

Sestry řádu sv. Karla Boromejského se snažily na odsouzené výchovně působit a to obzvláště upevnováním morálních hodnot prostřednictvím náboženského a školního vzdělávání a také svým vlastním příkladem křesťanské lásky k bližnímu. Další jasné znaky penitenciární pedagogiky, tedy převýchovy vězňů jsou znát z Domácího řádu pro C. k. mužský ústav trestní na Mírově z roku 1867. Domácí řád je určen pro všechny trestance, jakož i zaměstnanci trestnice. Domácí řád je psán německy (Haus Ordnung), vedle toho i česky a je uložen v mírovském archivu. Ukázka tohoto domácího řádu je součástí seznamu příloh, jako příloha č. 4. Pobyt v trestnici je chápán jako období převýchovy. Kromě tohoto domácího řádu vznikl o něco později v Praze další domácí řád, opět je uveden v seznamu příloh pod číslem 5.

Domácí řády pro trestance vydávané rakouským mocnářstvím jsou podobné dnešním programům zacházení s vězni. Je v nich uvedeno pro trestanecký život to nejdůležitější: stravování, vzdělávání, zaměstnávání, chování k zaměstnancům trestnice, kázeňské tresty, vznášení prosb a stížností a jiné. Převýchova trestanců byla složena z každodenní fyzické práce úměrné fyzické zdatnosti a vzdělání trestance, dále z vyučování školního a náboženského a samozřejmě též z přísného dodržování Domácího řádu. Domácí řády nazývají trestance v oblasti převýchovy žáky. Pokud trestanec Domácí řád nedodržel, přišel na řadu kázeňský trest (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Kladné výchovné působení a vzdělávání měl kromě řádových sester v kompetenci také ústavní učitel a duchovní správce. Duchovní správce působil na Mírově nepřetržitě až do roku 1948, následně pak od roku 1989 doposud. Římsko-katolický kněz tu byl přítomen dokonce i za okupace, čehož jsou důkazem jeho zápisky do pamětní knihy, kterou měl povinnost od konce 19. století vést (archivní materiály).

Domácí řády zdůrazňovaly v převýchově trestanců upevňování náboženské víry. Trestanci se proto museli pravidelně zúčastňovat bohoslužeb, chodit ke zpovědi, slavit církevní i státní svátky a museli ctít a poslouchat svého duchovního správce a ústavního učitele (archivní materiály). Hlavní činností trestanců však byla fyzická práce, která byla dle Domácího řádu povinná. Trestanci pracovali buď na rozlehlých zemědělských pozemcích náležejících k hradu (asi 16 ha) nebo v areálu trestního ústavu, v dílnách či knoflíkárně (Uhlík, 1994). O trestance bylo postaráno po všech stránkách jejich základních potřeb, tedy i v době nemoci. Trestanci byli ubytováni v prostých celách, leželi na slamnicích, které byly podle dobových spisů pravidelně nacpávány, strava byla taktéž jednoduchá, ale v dostatečném množství. V trestnici byl kladen důraz na pořádek, čistotu a disciplínu. Každodenní život vězňů byl řízen platnými předpisy tehdejší doby (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.2.3 Významné události v mírovské trestnici

Mezi významné události, které proběhly v mírovské trestnici za doby rakouské monarchie, patří například požár z roku 1861, o němž se zmiňuje kronika sester kongregace sv. Karla Boromejského. Požár byl úmyslně zapálen jedním z vězňů a škoda, která po něm zůstala, byla vyčíslena na 7 800 zlatých. Jinou dramatickou událostí bylo přepadení správce mírovské trestnice Axmana. Došlo i na vzpouru trestanců z roku 1862, ve které byl jeden trestanec zastřelen. Vůdce vzpoury obdržel disciplinární trest 96 ran holí, jeho komplicové po 50 ranách. Další trestanci byli potrestáni temnicemi a pústy. Disciplinární tresty byly vykonány ihned. Trestancům pak byly za vyvolání vzpoury zvýšeny tresty o 5 až 10 let těžkého žaláře a museli nahradit způsobenou škodu (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.2.4 Období první světové války

V letech 1914 až 1918 probíhala první světová válka. Jak už to u válečných konfliktů bývá, postihují obyvatele zapojených států hladem a všeobecnou bídou. Těžká doba dopadla i na mírovskou trestnici. Blíže se o tomto období lze dozvědět z pamětní knihy tehdejšího duchovního správce (archivní materiály), který píše: *„Jestliže byla nouze v roce 1917 pociťována, dosáhla v roce 1918 takové výše, že si každý myslící člověk musel říci: Už to nejde dál! Ústav byl obrazem těchto poměrů v malém: žádný otop, žádné řádné oděvy a obuv, ubohá strava – to vše nemohlo zůstat bez vlivu na zdravotní poměry v ústavu: v prvních pěti*

měsících zemřelo 40 trestanců. Nejhorší byly měsíce červen a červenec, kdy naděje na ukrajinskou mouku a potraviny selhala.“

Císařsko-královský mužský ústav trestní na Mírově byl v provozu 60 let. Doba jeho vzniku byla doprovázena ne zcela vyjasněným směřováním vězeňství v rakouském mocnářství (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). V mírovském ústavu působily úspěšně celkem 11 let sestry kongregace sv. Karla Boromejského. V trestním ústavu byl nastolen trend výchovného působení na odsouzené, na němž se podílely již zmíněné řádové sestry, dále zejména ústavní učitel a duchovní správce. První světová válka byla pro Mírov dobou těžkých zkoušek. Konec války znamenal velké naděje i nejistotu z budoucnosti, spojené novým státoprávním uspořádáním, tedy vznikem Československa.

6.3 Trestnice pro muže a Ústav pro choré trestance na Mírově

Dějiny mírovské věznice v období první republiky by se daly rozdělit do dvou desetiletí. V prvním desetiletí (1918 – 1928) zde byla zřízena Trestnice pro muže v Mírově, následně ve druhém desetiletí do roku 1938 Ústav pro choré trestance na Mírově. Po první světové válce byl Mírov jednou z devíti československých trestnic, určenou speciálně pro nepolepšitelné trestance (České vězeňství č. 4 a 5, 1995).

6.3.1 Trestnice pro muže v Mírově

Poválečný vývoj mírovské trestnice nebyl zcela bez problémů. Tehdejší ředitel Emil Smitka se nechtěl ztotožnit se vznikem Československa, považoval tento stav za dočasný, a proto nebyl nakloněn ani předání věznice českým úřadům (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Problematické bylo vůbec celkové soužití Čechů a Němců v národnostně smíšeném Mírově. Po několika stížnostech na ředitele trestnice, mimo jiné i duchovního správce, že nesměl sloužit děkovnou bohoslužbu za vznik samostatného Československa, byl ředitel Smitka odvolán. Na jeho místo byl rok po válce jmenován Antonín Scheufler a problémy tohoto rázu byly podle P. Hrubého vyřešeny. Stejný duchovní správce vyjadřoval radost nad tím, že se podařilo v Mírově zbudovat českou menšinovou školu pro děti českých dozorců. Také ve svých spisech (archivní materiály) zaznamenal sčítání lidí z roku 1921: *„Bylo napočteno 531 trestanců, z nich 339 Čechů, 2 Slováci, 30 Poláků, 152 Němců, 1 Maďar, 2 Italové, 1 Ukrajinec a 4 židé.“*

Roku 1928 působil na mírovské české menšinové škole mladý učitel a dnes už málo známý spisovatel Josef Kocourek. Tento mladý učitel se zajímal o dění v Mírově a také vězeňský život. Napsal sbírku básní Mírov a texty vzpomínek mírovského dozorce Antonína Šuly, které nazval Dlouhá chvíle. Texty jsou dostupné v archivu města Šumperk. Jinou zajímavostí je internování známého slovenského politika Andreje Hlinky z politických důvodů. V den oslav státních svátků a narozenin prezidenta republiky se každoročně konaly školní akademie a bohoslužby (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.3.2 Výchovné působení na trestance

I penitenciární pedagogika v mírovské věznici vycházela z tradic rakousko-uherských. Převýchova vězňů se nadále zaměřovala na vštěpování mravních a duchovních hodnot. Od roku 1919 ale nebyla povinná účast na bohoslužbách ve všední den a o nedělích a svátcích odpoledne. Stále však probíhalo vyučování náboženství a byla pěstována náboženská víra podle vyznání trestanců. Dále se převýchova trestanců soustřeďovala na výuku v ústavní škole, která byla v kompetenci ústavního učitele. Ústavní učitel, duchovní správce a některé jiné osoby, jako např. ředitel ústavu nebo lékař, pravidelně o nedělích odsouzeným přednášeli na určitá témata (archivní materiály). Výchovně měla působit i práce vězňů a to v dílnách, například ve výrobě papírových sáčků, kartáčů, košíků, v hospodářství trestnice nebo ve službách ústavní kuchyně, pekárny, prádelny. Trestanci vykonávali i domácí a kancelářské práce (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Záležitosti převýchovy a vzdělávání, jakož i ostatních oblastí podléhaly platné legislativě. Ta zůstala z dob Rakouska-Uherska nejdříve zachována, později byly v roce 1927 Ministerstvem spravedlnosti v Praze vydány Vězeňské předpisy, jejichž ukázka je uvedena v seznámech příloh pod číslem 6.

Tyto předpisy podobně jako Domácí řády z let minulých, hovoří o trestancích jako o žácích. Srovnáním předpisů s domácími řády z doby Rakouska-Uherska, bylo zjištěno přesnější vymezení úkolů pro osoby, jenž se zabývaly převýchovou vězňů, tedy učitele a duchovního správce. Výchovné působení na odsouzené bylo systematictější a skládalo se z pracovní činnosti, vzdělávání ve škole i na přednáškách a vštěpování morálních hodnot a víry v Boha skrze vyučování náboženství. Upevňováno bylo také vlastenectví, a to již zmíněným způsobem slavení státních svátků, narozenin prezidenta republiky apod.

Vězeňské klima bylo velmi podobné předcházejícímu období s tím rozdílem, že penitenciární péče o vězně byla více organizovaná a odsouzení měli více možností

vzdělávacích i volnočasových. V mírovské věznici se pěstovala i kultura. V roce 1931 se zde uskutečnilo divadelní představení, o němž se zmiňuje duchovní správce (archivní materiály): *„Zdejší ochotníci Národní Jednoty (NJ) sehráli v ústavě divadelní kus Mrak od Scheinpfluga. Bylo to něco ojedinělého, doposud u nás v republice neslýchaného. Výsledek byl dobrý, kus působil na trestance velmi blahodárně.“*

6.3.3 Ústav pro choré trestance na Mírově

4. dubna 1928 byla trestnice v Mírově zrušena a značná část trestanců byla přemístěna do trestnic v Ilavě a Leopoldově na Slovensku (Uhlík, 1994). Tímto krokem ubyl počet trestanců až na polovinu a méně zůstalo i personálu. Po dvou letech stavebních adaptací zde pak dne 17. června 1930 za velké slávy osobně ministr spravedlnosti Alfred Meissner zahájil provoz na tehdejší dobu moderního nemocničního oddělení pro trestance sešlé věkem nebo trpící trvalým chorobným stavem. Kapacita tohoto ústavu byla 230 lůžek. První nemocní sem byli přivezeni z trestnic v Plzni a Valticích. Povětšinou byli do tohoto ústavu posíláni trestanci vysokého věku a trestanci nemocní tuberkulózou, méně také s pohlavními nebo psychickými chorobami (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Ústavní učitel a duchovní správce zde nadále pracovali a snažili se na trestance pozitivně výchovně působit (archivní materiály). V oblasti penitenciární pedagogiky, se tímto krokem nic významnějšího nezměnilo.

V dochovaném spisu Vězeňství v Československé republice (1930, s. 30) zabývajícím se statistikou je uveden i pravděpodobný důvod, proč k tomuto kroku Ministerstvo spravedlnosti přistoupilo: *„Masivní kamenné zdi a klenby velmi překážejí adaptacím, jichž by moderní výkon trestu vyžadoval. Za ústav pro choré trestance hodí se ústav svou izolovanou polohou na lesnatém návrší, jež se zdvihá nad městysem Mírovem.“*

První republika znamenala pro mírovskou věznici úspěšných dvacet let jejího vývoje. Trestnice v Mírově byla prosperujícím podnikem. Jedinou vadou na kráse by snad mohlo být někdy obtížné soužití Čechů a Němců v Mírově i věznici samé. Výchovné působení na odsouzené navázalo na zaběhlý systém z Rakouska-Uherska, ještě se však více zdokonalilo.

6.4 Mírovská věznice v době německé okupace

Mírovská věznice zažívala za německé okupace a v době druhé světové války nejčernější období své existence, ke kterému se přibližují snad jen hrůzy let padesátých. V dobových spisech uložených v mírovském archivu lze pozorovat narůstání sporů mezi Čechy a Němci v národnostně smíšeném Mírově i věznici (archivní materiály).

V říjnu roku 1938 byli všichni trestanci české národnosti a čeští zaměstnanci věznice transportováni do věznice v Olomouci, protože se oblast Mírova stala součástí sudetského území. Zásoby potravin zde zůstaly na tři týdny, ostatní zásoby se musely odvézt. Z dosavadních zaměstnanců zůstal jen MUDr. Augustin Mrha a překvapivě i duchovní správce. Věznice Mírov byla předána německým úřadům. Mírov se stal největší trestnicí na sudetském okupovaném území a zároveň jednou ze sítě nacistických věznic (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

V období, kdy byla mírovská věznice okupována nacisty, neprobíhalo žádné výchovné působení na zde umístěné osoby (archivní materiály). Z dobových spisů a sekundárních pramenů je patrné, že se jednalo spíše o vyhlazovací tábor než vězení a zřejmě nejdůležitější bylo snížit počet „nežádoucích“ (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Obávaný ústav pro nemocné tuberkulózou

Mírovská věznice sloužila zpočátku jako soudní káznice. Gestapo sem posílalo ze svých vyšetřoven členy ilegálních organizací jako Obrana národa, České obce sokolské, politicky nespolehlivé občany, komunisty a jiné. V Mírově se však nezdrželi dlouho, byli posíláni k soudům nebo popravám. V roce 1942 zde byla přechodně zřízena také vyšetřovací vazba gestapa. V témže roce byla většina zdejších vězňů transportována do jiných věznic a ve zdejším ústavu bylo zřízeno oddělení pro vězně nemocné tuberkulózou. První transport takových vězňů sem přišel 15. září 1942 (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Nešlo ovšem o nemocniční oddělení obdobné tomu, které zde bylo dříve. Věznění zde byli většinou Poláci, Češi, Maďaři, Belgičané, Nizozemci, Italové, Jugoslávci a Bulhaři (Uhlík, 1994). Z dobových materiálů uložených v mírovském archivu se nejvíce dochovaly osobní spisy vězňů a úmrtní listy. Všichni uvěznění, i jakkoli nemocní museli pracovat. Nejhůře bylo zacházeno s Poláky, kteří měli ve spisech u svého jména označení „Pole“ nebo častěji jen „P“. Přičemž vězni jiných národností nebyli ve svých spisech označováni podobným značením. Polští

občané byli posíláni na nejhorsí práce, proto jich zde také nejvíc přišlo o život (archivní materiály).

Vězni byli přiváženi vlakem do Mohelnice a odtud šli pěšky připoutáni k řetězu do Mírova (asi 10 km). Tito trestanci byli ve velmi špatném zdravotním stavu, vysílení, hladoví, žízniví, často v horečkách, proto také někteří umírali už cestou k hradu. Na hradě je čekala „lékařská prohlídka“ MUDr. Mrhy. Tento lékař kolaboroval s nacisty a všechny trestance v jakémkoli stádiu nemoci uznával práceschopnými (Němeček, 1948).

Vězni byli rozděleni do deseti oddělení. Třetím oddělením byla vězeňská nemocnice a v sedmém oddělení byli umístěni nejvíce postižení tuberkulózou. Kdo sem přišel, byl prakticky odsouzen k smrti (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Trestanci žili v otřesných hygienických podmínkách, byli nuceni velmi tvrdě pracovat, trpěli hladem a nedostatkem léků a celkové lékařské péče, kterou nutně potřebovali. Za těchto podmínek byli ještě fyzicky týráni a neustále slovně ponižováni. Neděle byla po větší část války volným dnem a většina z vězňů mohla také navštívit nedělní bohoslužbu. To alespoň vyplývá ze spisů duchovního správce, který se dále zmiňuje, že byly slavnostní bohoslužbou oslaveny i padesáté narozeniny Adolfa Hitlera. Duchovní správce psal také o přeplněnosti vězeňského hřbitova (archivní materiály).

„Nejhorsí dozorcí na Mírově byli SA-mani. Třebas takový hauptwachtmeister Haupt, velitel lazaretu. Na něm záleželo, ne na lékaři, bude-li kdo přijat na marodku či ne. Věčně podmračený s nakyslým úsměvem přicházel k lékařské prohlídce. Desítky životů bylo zmařeno jen proto, že Haupt neuznal vězně za nemocného. Každé úmrtí spokojeně kvitoval. Spokojen byl jen tehdy, když jel černý dvoukolák k trestaneckému hřbitovu,“ píše Němeček (1948, s. 92).

Ředitel věznice Walter Bartel kapituloval i se všemi podřízenými 9. května 1945 a vedení věznice převzali čeští političtí vězni z ilegálního národního výboru, až následně poté přišly osvobozené jednotky (Uhlík, 1994).

Mírovský hrad byl využíván v době okupace a druhé světové války (1938 – 1945) jako soudní káznice, vyšetřovací vazba gestapa a nakonec trestnice pro vězně s tuberkulózou. Právě poslední zmíněnou trestnicí můžeme nazvat vyhlazovacím táborem pro občany české ale zejména polské národnosti. I když se o tomto smutném období nelze dozvědět příliš

mnoho informací, dochovaly se podrobně vedené matriky zemřelých a z nich je zjistitelné, že o život přišlo 666 osob, z toho 516 Poláků, 137 Čechů a 13 vězňů jiných národností.

6.5 Věznice Mírov v přechodném období

Mírovská věznice zažívala po válce opět nelehké období. Ze zprávy o převzetí ústavu (archivní materiály) se lze dozvědět, že trestnice byla po technické stránce v dobrém stavu, to však nelze říci o místnostech, kde se pohybovali uvězněni:

„Čistota v trestnici byla velmi zanedbaná, místy až strašná. V celách nacházely se rozházené lůžka, pohozené jídelní misky a různé předměty, krvi znečištěné slamníky a prádlo, na podlaze prach a špína, spousta hmyzu (blechy, štěnice), zkrátka na pohled nepořádek a nečistota zela z každého kouta. Aby trestnice byla ihned schopna provozu, bylo započato nejdříve čištěním, desinfekcí jídelních misek horkou parou, praním starého špinavého prádla, které se již delší dobu povalovalo v prádelně, tříděním oděvních součástek, prádla a obuvi ve skladištích, ježto tyto předměty byly všude možné poházeny. K těmto pracím vyžádal si taj. Kubeš dostatečný počet pracovních sil od národního výboru mírovského (obecního) a sice ženy německé národnosti, které bezplatně musí tyto práce vykonávat.“

Trestanci, kteří se v mírovské věznici po válce nacházeli, trpěli vážnými zdravotními obtížemi a podvýživou. Někteří političtí vězni byli propuštěni a ti, kterým to zdravotní stav dovolil, sami odešli. Důležitá byla služba hlídání hradu, aby zadržené bývalé německé vedení věznice neuteklo, ale obrana byla nutná i kvůli potulujícím se Němcům v lesích (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Od roku 1945 byli na Mírově věznění odsouzení, kteří spolupracovali významným způsobem s okupanty a dále pak kriminální vězni s dlouholetými tresty (České vězeňství č. 4 a 5, 1995).

6.5.1 Poválečný vývoj převýchovy odsouzených

Život ve věznici se postupně stabilizoval a navracel se do éry první republiky. Prameny hovoří o postupném návratu českého vězeňství do doby předválečné, tedy i s prvorepublikovými metodami převýchovy odsouzených, na nichž se podílel ústavní učitel a duchovní (John, 2010). Ve věznici Mírov nadále působil duchovní správce, ale o činnosti učitele nebylo možné najít žádný důkaz. Jisté je, že pracovní výchova se nadále realizovala jako před válkou, protože vězni pracovali na odloučených pracovních táborech. Jestli

se ale v mírovské trestnici znovu obnovilo výchovné působení na odsouzené se stejnými metodami a rozsahem jako v době předválečné, se nelze dozvědět. Prameny se totiž zaměřují na jiné problémové oblasti, než na převýchovu.

6.5.2 Hospodářská pomoc Mírovu

V poválečné době významným způsobem poskytovala Československu hospodářskou pomoc mezinárodní humanitární organizace UNRRA, jejímž účelem byla hospodářská pomoc zemím postiženým válkou. Z finančních prostředků UNRRA československému vězeňství byl v Mírově vybudován justiční statek, který hospodařil na pozemcích o výměře asi 130 hektarů. Toto hospodářství se udrželo ještě nějakou dobu po únorovém převratu, poté bylo předáno státnímu statku v Postřelmově. Justiční statek měl příznivý vliv na hospodaření věznice (Uhlík, 1994).

V přechodném období mezi dvěma nedemokratickými režimy (1945 – 1948) se v mírovské věznici usilovně pracovalo na jejím uvedení do původního předválečného stavu. Bylo nezbytně nutné nejdříve provést očištné a hygienické práce. Věznice Mírov se postupně navracela k předválečnému systému vězeňství.

6.6 Proměny mírovské věznice v době komunistického režimu

Roku 1948 se dostala k moci komunistická strana. Tento významný mezník českých dějin se projevil ve všech oblastech života společnosti, tedy i ve vězeňství. Věznice byly často zneužívány k trestání nespravedlivě odsouzených. Začala represe třídních nepřátel spočívající v jejich likvidaci nebo izolaci a „převýchově“ do takové podoby, aby už nemohli škodit nově nastolenému režimu (Bílek, 1998).

6.6.1 Tábor nucené práce (TNP Mírov)

Po roce 1948 byli na Mírově soustřeďováni tzv. protistátní vězni. Kromě útvaru věznice, byl zřízen v jedné části mírovského hradu v roce 1949 Státní bezpečností tábor nucené práce se zvláštní ostrahou, v němž byli drženi bez rozsudku od jara 1950 převážně českoslovenští důstojníci, kteří se znelíbili tehdejšímu Ministerstvu národní obrany. Tento zvláštní přísně utajovaný tábor byl po prozrazení jeho existence zrušen a v září roku 1952 byl

na Mírově zřízen zvláštní útvar, přímo podřízený Správě nápravných zařízení (České vězeňství č. 4 a 5, 1995).

Mírovský hrad sloužil jako jeden z nejhorších táborů nucené práce, později byl tímto nechvalně proslulý. Místo převýchovy vězňů se zde uskutečňoval teror na bývalých armádních důstojnících. Většina vojáků přišla do tohoto zařízení v rámci akcí „D“ (zkratka odvozena od slova důstojník), což byl krycí název pro akce namířené proti vojákům z povolání propuštěným z armády. Celkem bylo v TNP Mírov vězněno podle neúplných seznamů asi 300 bývalých důstojníků. Akce „D“ probíhaly v určený den na celém území republiky. Bývalí vojáci byli převezeni na výslech, kde byli fyzickým násilím přinuceni vymyslet si přiznání k něčemu, co nespáchali. Většina vojáků vůbec nevěděla kam, a proč jsou povětšinou v noci autobusem se zamalovanými okny převáženi. V TNP Mírov pobývalo 9 generálů a velkou část důstojníků tvořili letci z Anglie (Bílek, 1998).

Křupka, Trunda a Wilhelm (2008, s. 83) uvádějí autentické svědectví plukovníka Jaroslava Poura:

„Byli zde i důstojníci, kteří přežili za okupace fašistické koncentráky a věznice. TNP Mírov byl uprostřed věznice na třetím nádvoří a střežili ho příslušníci SNB, mladí, ambiciózní, prodchnutí marxisticko-leninskou teorií. Jejich ambicióznost se projevovala psychickým i fyzickým ubližováním. Lidé v celách se museli pro oslovení člena ostrahy hlásit jako chovanec s číslem. Ze třetího nádvoří nebylo možno utéci. Na dvoře (cca 250 m²) se mohli internovaní procházet. Oblečení bylo civilní, jak kdo byl zatčen. Ostrahu, bydlení a vězeňskou stravu v kalorické hodnotě pro nepracující, internovaní spláceli po propuštění v r. 1951 částkou 1100 Kč za měsíc, přičemž je ministerstvo obrany a úřad práce povolaly na manuální práce...Internovní tábor (TNP) Mírov měl zvláštní charakter jako tábor pro fyzickou likvidaci důstojníků a měl se stát obdobou Katyně, kde byli zajatí polští důstojníci povraždění sovětskou NKVD.“

6.6.2 Zacházení s vězni a jejich převýchova v TNP

S uvězněnými bylo nelidsky zacházeno, byli šikanováni, bití, ponižováni a museli tvrdě pracovat. Tábor se také potýkal s finančními machinacemi některých příslušníků a určitá doba jeho existence je doprovázena paradoxním faktem, že uvěznění neměli žádnou práci, navzdory názvu tohoto zařízení. Lékařská péče byla téměř nulová, zdravotní stav vězňů se vůbec nerespektoval. Podle tehdejších zákonů byli vězni „vychováni k práci jako

občanské povinnosti“, ovšem nehumánní systém represe dokazoval něco jiného (Bílek, 1998). V této etapě vývoje mírovského hradu neprobíhalo žádné výchovné působení na vězněné osoby. Ústavní učitel ani duchovní správce se ve věznicí už nenacházeli. Někteří bývalí českoslovenští vojáci zde zemřeli, mnoho se vrátilo s podlomeným zdravím a byli i tací, kteří po propuštění spáchali sebevraždu (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.6.3 Zrušení TNP Mírov

V roce 1951 byl TNP Mírov zrušen a místo něj vznikl nápravně pracovní tábor (NPT). Věznice mohla tedy využít všechny své prostory, ne jen část z nich (Uhlík, 1994). Nový název a řád pro toto zařízení ovšem neznamenal nové humánnější zacházení s odsouzenými. Archivní materiály svědčí o tom, že sem byli internováni opět zejména političtí vězni, ale ti se skládali i z duchovenstva, nejvíce z Římskokatolické církve. Kněží, řeholníci z mužských klášterů i vysocí představitelé církve byli v Mírově uvěznění po předchozích akcích „K“ (zkratka odvozena od slova kněží). Akce „K“ se konaly obdobně jako akce „D“ již popisované. Převýchovou byla zejména práce, většinou špatně placená, pomocnými prostředky byla možnost půjčit si literaturu z vězeňské knihovny či občasná návštěva filmového představení, ovšem podle zásluhy (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Rok po zrušení tábora nucené práce vypukl na mírovském hradě požár, který zasáhl památkově chráněný kostel sv. Markéty. Dobové spisy dokládají velmi špatný stav kostela. Tehdejší vedení věznice ho chtělo nechat zbourat, památkový ústav jej však po vleklých problémech uchránil. V kostele bylo nadále zřízeno skladiště, posléze i pracovní dílny (Uhlík, 1994). Celkově zrekonstruován, slavnostně otevřen a znovu posvěcen byl až roku 1994 (archivní materiály).

Uvěznění našli zaměstnání v mnoha dílnách jako dílna na pletení výrobků z lýka, dílna krejčovská, knihařská, obuvnická, košíkářská, kartáčnická a tkalcovna. Vězňové byli zaměstnání rovněž ve vězeňské kuchyni, pekárně, stolárně, v dílně zámečnické a na obrábění kovů, existovaly i dílny malířská a natěračská a pro zhotovování kartonážních výrobků. Někteří odsouzení pracovali také v automechanické dílně a v garážích (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.6.4 Výchovné působení na odsouzené po roce 1960

Roku 1960 se změnil název státu na Československou socialistickou republiku, byla přijata nová ústava a později i zákony, z nichž vypadlo „třídní“ pojetí trestu. V témže roce se uskutečnila rozsáhlá amnestie politických vězňů, která se projevila i na Mírově tím, že velká část z těchto vězňů byla propuštěna. V Nápravně pracovním táboře Mírov začali převažovat vězni s kriminálními delikty nad politickými vězni.

V roce 1965 byly schváleny nové zákony: č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a č. 56/1965 Sb., podle kterého soud řadil pachatele do tří nápravně výchovných skupin, přičemž třetí skupina byla určena pro zvláště nebezpečné zločince. O čtyři roky později vznikl Sbor nápravné výchovy (SNV) a mírovská věznice změnila svůj název na oficiální NVÚ – Nápravně výchovný ústav Mírov (archivní materiály). Výchovné působení na odsouzené pozitivně ovlivnily právě vzniklé zákony, které definují nápravně výchovnou činnost. Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody je uveden v seznamu příloh pod číslem 7.

Tyto nové právní dokumenty se pozitivně projevily ve výchovném působení na odsouzené, obzvláště pak s činností Výzkumného ústavu penologického (VÚP) od roku 1967 (Janák, Kýr, 2004). Převýchova vězňů souvisela nejen se zaměstnáním vězňů, jak tomu bylo doposud, ale realizovala se besedami, zájmovými kroužky, tělesnou výchovou, využitím filmu, rozhlasu, televize a podobně. Výchovným působením na odsouzené se zabývali vychovatelé, kteří pracovali každý se skupinkou odsouzených a pomocníci jim byli referenti režimu. Vychovatelé byli podřízeni náčelníkovi oddělení nápravně výchovné činnosti a úzce spolupracovali se specialisty zmíněnými v zákoně, tedy s pedagogem a psychologem (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Těmito kroky se zvyšovala odbornost personálu, který se zabýval převýchovou vězňů, a zvyšovala se tedy celková úroveň vězeňství. Nelze tvrdit, že výchovné působení navázalo na prvorepublikový systém převýchovy, chyběla zde složka mravní a duchovní hodnoty, ale rozhodně to byl krok vpřed. Projevil se zde začátek individuálně výchovné práce s odsouzenými. Pozdější normalizace přinesla povinnost, aby se SNV více zaměřoval na politickovýchovnou činnost (archivní materiály). Ovšem ještě před normalizací bylo z právních dokumentů jasně poznat, že vybudování kladného vztahu k socialismu a pracovní činnost byly zřejmě nejdůležitější složky převýchovy. Penitenciární pedagogika byla od šedesátých let mnohem více komplexní a nesrovnatelně odlišná od „převýchovy“ jenž se uskutečňovala v letech padesátých.

Kladně lze hodnotit i celkový humánnější přístup k odsouzeným a postupnou vyšší odbornost personálu věznice. Zaměstnání vězňů však bylo nadále velmi důležitou složkou jejich převýchovy. Vězni mohli pracovat v areálu věznice ale i mimo něj, takže za prací dojížděli do tehdejších podniků. O práci vězňů byl v okolí velký zájem (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Oblast zdravotní péče se také zlepšila, po přechodných problémech působil na Mírově stálý lékař (povětšinou to byl lékař z řad odsouzených, což bylo praktické, jelikož byl neustále k dispozici) a do věznice dojížděli také specialisté. Vězeňské klima, které bylo v padesátých letech na velmi špatné úrovni, se v závislosti na provedených změnách také neustále zlepšovalo. Stálým problémem však byla přeplněnost cel, kde bylo až 40 vězňů, kteří spali na třípatrových postelích a život vězňům ztěžoval i nedostatek pitné vody (Uhlík, 1994).

6.6.5 Důležité události v NVÚ Mírov

V průběhu doby bylo ve věznici provedeno mnoho nutných stavebních, zabezpečovacích a rekonstrukčních prací, na které dohlíželi také zaměstnanci památkového ústavu. V roce 1967 byl na bývalém vězeňském hřbitově v Mírově vybudován památník obětem uvězněným na mírovském hradě v době nacistické okupace (tedy zejména občanům polské a české národnosti). Aktu se zúčastnili i zástupci polské vlády a bývalí polští a čeští vězňové s rodinami (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

V mírovském hradě působil vždy problémy přístup k pitné vodě, ten se vyřešil roku 1975, když byla uvedena do provozu úpravna vody a zároveň se zahájila stavba čističky odpadních vod (archivní materiály).

Mírovský hrad zažil v roce 1976 pokus o útěk tří vězňů. Útěk se však nezdařil, jeden z vězňů byl zastřelen, druhý zůstal ležet pod hradbami se zlomenýma nohama a poslední byl chycen v lese pod věznicí. Nejednalo se však o první vězně, kteří se pokusili o útěk. V minulosti bylo takových pokusů více, často se snažili utéct odsouzení, kteří zrovna pracovali mimo areál věznice (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Ačkoliv byl celý hrad po technické a bezpečnostní stránce v nedávné minulosti opraven a převýchova vězňů probíhala úspěšně, padlo roku 1987 rozhodnutí zrušit vězení na Mírově. 7. června 1989 však bylo rozhodnuto, že činnost ústavu bude pokračovat až do roku 1994 (archivní materiály).

6.6.6 Významné osobnosti uvězněné na mírovském hradě

Mezi významné osobnosti uvězněné na mírovském hradě v době komunistického režimu patřili například československý armádní generál Jan Syrový, československý armádní generál Karel Kutlvašr, královehradecký biskup Karel Otčenášek, opat benediktinů Jan Opasek, jeden z prvních signatářů Charty 77 Otto Černý, bývalý československý prezident Gustáv Husák, spisovatel Jan Zahradníček, spisovatel Václav Vaško, český novinář a politik Petr Uhl a mnozí jiní (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Komunistický režim trval v Československu 41 let. Mírovská věznice změnila několikrát svůj název i poslání, vždyť tábor nucené práce neměl v pravém slova smyslu někoho převychovat, ale měl působit hlavně represivně. V počátečních fázích zde byli internováni bývalí českoslovenští důstojníci, následně i duchovenstvo. Obrat k lepšímu nastal po roce 1960, kdy se snížily počty politických vězňů a s odsouzenými se začalo výchovně pracovat cíleněji a ve spolupráci s odborníky. Konec tohoto období je spojen s obavami o osud ústavu, jelikož bylo rozhodnuto, že bude uzavřen.

6.7 Porevoluční změny ve věznici Mírov

Události těsně po listopadové revoluci byly v celém Československu velmi neklidné a ve věznicích taktéž. Osud mírovské věznice byl ohrožen rozhodnutím, že bude zrušena do konce roku 1990. Z archivních materiálů vyplývá, že po roce 1990 se zde uskutečnilo několik vládních návštěv, rušení vězení se přezkoumávalo a nakonec z něj definitivně sešlo.

6.7.1 Vyhlášení amnestie a nepokoje v mírovské věznici

V Československu byly vyhlášeny dvě amnestie, přičemž v té první neopustil mírovskou věznici nikdo, jelikož se zde nenacházeli žádní političtí vězni. V českých věznicích, tedy i té mírovské, probíhaly nepokoje. Situaci sem přijel uklidnit známý advokát JUDr. Otakar Motejl. Při druhé amnestii opustilo věznici už velké množství odsouzených. Současně se uskutečňovaly i personální změny ve Sboru nápravné výchovy. Tato obnova personálu nebyla nijak dramatická, přes prověřkové komise neprošli jen tři příslušníci SNV (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.7.2 Vytvoření nových právních dokumentů a jejich dopad na české vězeňství

Postupem času byly vytvořeny nové legislativní dokumenty, které jsou určující pro oblast vězeňství, jako například zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o vězeňské službě a justiční stráž, kterým se přeměnil SNV na Vězeňskou službu (VS ČR) a další dokumenty, z nichž jsou nejvýznamnější Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. Odsouzeným i zaměstnancům věznic bylo ve větší míře zpřístupněno další vzdělávání a osobní rozvoj, na který byl v demokratické společnosti kladen větší důraz. Po roce 1989 byla také obnovena duchovní péče o vězněné, která byla přes svou velkou úlohu a tradici v mírovské věznici ukončena roku 1952. Popsané změny jako vznik nové legislativy, zpřístupnění vzdělávání, obnovení duchovní péče, rozšíření zájmových kroužků pro odsouzené, je jen malý výčet událostí, které se kladně projeví i ve vězeňském klimatu a ve výchovném působení na odsouzené. S novou legislativou se převýchova dostávala do podoby, jak je známa dnes. Tento systém převýchovy je popsán v teoretické části. Mezi lety 1993 – 2001 zajišťovala mírovská věznice také výkon vazby pro okresní soudy v Šumperku, ve Svitavách, v Jeseníku a Ústí nad Orlicí. Mírovský hrad musel být pro svůj nový úkol stavebně upraven. Stavební práce se však realizovaly i v dalších částech hradu, týkaly se vnitřku budov, kostela sv. Markéty i venkovních omítek (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

6.7.3 Nejznámější mírovský vězeň současnosti

29. říjen 2000 je dnem, který se nesmazatelně vryl do paměti české společnosti mediálně proslulým útekem doživotně odsouzeného vězně Jiřího Kajínka. Popisovat jeho útek by bylo sice nesmírně zajímavé, ale není to předmětem této práce, proto se omezím jen na stručná fakta. Za útek Jiřího Kajínka stanuli dva příslušníci Vězeňské služby ČR před soudem a jeden z nich byl pravomocně odsouzen. Ředitel věznice, jeho zástupce a několik dalších funkcionářů opustili svá místa (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008). Tato událost nepříjemně pošpinila pověst mírovské věznice. Pozitivní na celém incidentu je, že se po něm provedla řada zabezpečovacích akcí. Dnešní mírovská věznice má velmi propracovaný systém zabezpečení.

6.8 Věznice se zvýšenou ostrahou Mírov

Mírov je v současnosti věznice se zvýšenou ostrahou, má oddělení s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou, oddělení pro výkon doživotních trestů a oddělení pro výkon trestu odsouzených s duševní poruchou a poruchou chování. Ubytovací kapacita je 374 míst. Vězni jsou ubytováni ve společných celách, největší má 18 lůžek. Celkem 32 cel je určeno pro dva vězně a 8 cel je jednolůžkových. Ředitelem mírovské věznice je vrchní rada plk. Mgr. Vladimír Lang (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2009, Informace o věznici).

6.8.1 Zaměstnávání odsouzených

Práce odsouzených je realizována uvnitř areálu věznice. Odsouzení mají možnost pracovat ve dřevovýrobě, zejména ve výrobě nábytku. Tento nábytek můžeme nalézt v řadě státních úřadů, v úřadě veřejného ochránce práv v Brně, Justičním paláci v Liberci, Finančním úřadě Znojmo a jinde. Nábytek vyrobený mírovskými vězni je kladně hodnocen lidmi na výstavách, kde byl prezentován. Jeho kvalitu dokládá i to, že středisko hospodářské práce je držitelem certifikátu ISO 14001:2005 a ISO 9001:2009 pro obor truhlářství, výroba a montáž nábytku a interiérů. Z odpadového materiálu se vyrábějí také dřevěné hračky a hlavolamy pro děti. Některé z hraček se vyrobily přímo na přání speciálních center pečujících o děti s více vadami (naposledy to bylo Středisko rané péče SPRP Olomouc) a slouží jako didaktický materiál (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2011, Zaměstnávání odsouzených).

Největší procento vězňů však pracuje na pracovišti kovovýroby, dále na pracovišti papírové výroby a výroby žaluzií (Křupka, Trunda, Wilhelm, 2008).

Věznice Mírov podporuje projekt „HUMANITA“, který je výsledkem spolupráce Českého červeného kříže, Celní správy a Vězeňské služby ČR. Doživotně odsouzení vězni z mírovské věznice přešívají loga světových značek ze zabavených nelegálních kopií oblečení. Takto upravené oblečení poslouží Českému červenému kříži při povodních apod. (*iDNES.cz* [online]. 2010, Mírovští vězni budou přešívát oblečení pro lidi v nouzi a vyrábět hračky). Odsouzení vyrábějí také příkrývky a dětské látkové hračky. I tyto výrobky jsou určeny pro Český červený kříž. Látkové panenky budou umístěny ve vozidlech integrovaného záchranného systému, k navázání kontaktu mezi záchranáři a dětskými oběťmi dopravních nehod nebo jiných mimořádných událostí. Do tohoto projektu se zapojili všichni doživotně

odsouzení vězni (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2011, Tisková konference na Mírově).

6.8.2 Převýchova odsouzených v současnosti

Převýchova odsouzených se uskutečňuje podle platných legislativních dokumentů, které jsou popsány v teoretické části této práce. Na převýchově se podílí řada odborníků, jako vychovatel, speciální pedagog, psycholog a jiní specialisté, kteří jsou civilními zaměstnanci věznice. Výchovné působení tvoří komplexní systém, vycházející z programu zacházení s odsouzenými, v němž jsou stanoveny cíle, kterých se má dosáhnout.

Odsouzení si mohou zvyšovat kvalifikaci a zároveň vytvářet kladný vztah k práci tím, že jsou zaměstnání. Zaměstnání je tedy jednou složkou převýchovy, další je vzdělávání, ale i smysluplné využívání volného času. Ve volném čase mají uvěznění možnost navštívit knihovnu, posilovnu nebo si zahrát některý kolektivní sport na vnitřním nádvoří. Dále zde funguje několik hudebních skupin a množství nejrůznějších kroužků. Výchovně působí i přednášky a pořádání kulturních akcí, jako například koncertů a představení známých i méně známých umělců. Každý rok se na Mírově koná den zájmové umělecké činnosti, kde odsouzení mohou prezentovat své výtvarné, rukodělné, ale i hudební a recitační schopnosti. To vše se děje před zraky 5 členné odborné poroty, zástupců regionálních médií a před spoluodsouzenými, kteří je přišli podpořit (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2011, Odsouzení předvedli svoje umění).

Klima vězeňského prostředí je na vysoké úrovni. Cely jsou čisté, každý odsouzený má svůj prostor a samozřejmě je televize a možnost výběru z více jídel, a to i podle diet stanovených lékařem (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

6.8.3 Zaměstnanci věznice

V mírovské věznici pracuje přes 200 zaměstnanců, z nichž je většina v přímém výkonu služby, ostatní jsou občanští pracovníci, převážně specialisté a administrativně-technický personál. Zaměstnancům se nabízí možnost využít sportovních aktivit, rekreačních pobytů v zařízení Bušínov. Pořádají se různé zájezdy po ČR a do zahraničí, ale i zájezdy na divadelní a muzikálová představení a pro děti se organizují letní dětské tábory. Každoročně se zde pořádají také setkání s bývalými zaměstnanci věznice (*České věznice* [online]. 2008).

6.8.4 Duchovní péče

Duchovenská péče ve věznicích může mít formu dobrovolnou nebo kaplanskou službu. Obě složky jsou zastoupeny také v mírovské věznici. Působí zde dva stálí kaplani a to kaplan Římskokatolické církve a kaplan církve Adventistů sedmého dne. Dále jsou tu zástupci Církve bratrské, České církve evangelické, Pravoslavné církve, Svědkové Jehovovi a Apoštolské církve. Kaplani spolupracují s pracovníky oddělení výkonu trestu – vychovateli, psychology, sociálními pracovníky a speciálními pedagogy. Pastorační pohovory s doživotně odsouzenými probíhají každý pracovní den. V rámci programu zacházení se uskutečňuje aktivita „Filmová tvorba“, dvakrát týdně jsou pro odsouzené v režimu zvýšené ostrahy zařazeny aktivity „Mezilidské vztahy“ a „Seminář biblických témat“. Dvakrát do měsíce v sobotu dopoledne se koná „Bohoslužba slova“ (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2010, Duchovní služba).

Mírovská věznice spolupracuje s řadou nevládních organizací a sdružení, které se spolupodílejí na výchovném procesu. Navázala se spolupráce také se zahraničními věznicemi ze Slovenska, Polska a Německa (*České věznice* [online]. 2008).

Závěr

Bakalářská práce zjistila celkový vývoj výchovného působení na uvězněné osoby v jednotlivých obdobích společnosti, nastínila složité dějiny mírovského hradu a pozdější věznice a nahlédla do ožehavé problematiky vězeňství. Bylo dosaženo hlavního cíle bakalářské práce, jakož i cílů vymezených pro teoretickou a praktickou část. V praktické části byly v rámci možností zodpovězeny stanovené otázky. V některých obdobích nebylo možno na tyto otázky plně odpovědět, například v poválečném období, protože se veškeré dostupné prameny soustředily na jiné problémové oblasti, než je převýchova vězňů.

Historicko-komparativní metoda umožnila srovnat hlavní zásady výchovného působení u mírovské věznice v jejích jednotlivých etapách s různými specifiky, která tehdejší penitenciární pedagogika přinášela. U příkladu mírovské věznice si můžeme povšimnout, jak se přístup k převýchově měnil, jaké byly mezi jednotlivými dobami rozdíly a jak je výchovné působení na vězně závislé na vládní moci.

Zbavení osobní svobody je v České republice hlavním, ne však jediným způsobem potrestání pachatele trestného činu. Vězení a vězně považujeme za samozřejmou součást naší společnosti. Jak zde bylo zmíněno, trestání prošlo trnitou cestou od fyzických krutostí k humánním trestům, respektujícím základní lidská práva. Vězení už po dlouhou dobu nemá jen odsouzeného trestat, ale především ho vychovávat, nebo chceme-li převychovat jej. Jedná se ovšem o velmi složitý úkol, na kterém se spolupodílí řada odborníků a neobejde se bez osobní snahy odsouzeného. Pozitivně výchovně působit na vězně znamená také vytvořit mu možnost co nejširšího osobního rozvoje. Což vyjadřuje působit na něj vlastním dobrým příkladem, vytvořit předpoklady pro jeho další vzdělávání a zvyšování kvalifikace, rozvíjet kladný vztah k lidem a všem složkám společnosti a v neposlední řadě respektovat jeho práva, náboženské vyznání, potřeby a omezení. Veškeré výchovné působení vychází z platných legislativních dokumentů, má vždy svůj cíl, na jehož stanovení se podílí odborníci i sám odsouzený. Stejně důležitá, jako výchovné působení na odsouzeného, je také jeho příprava na opětovné začlenění do společnosti. Po propuštění z vězení nastává kritické období, ve kterém bývalý vězeň řeší mnoho osobních i existenciálních problémů, a proto může lehce sklouznout do nezákonného jednání. V takovém případě by převýchova neměla žádný význam, proto se v současnosti stále více zdůrazňuje potřeba postpenitenciární péče.

Převýchova odsouzených v mírovské věznici tvoří komplexní systém výchovného působení, zapojující maximum výchovných složek. I když má vězeňství nakročeno správným

směrem, rozhodně nelze tvrdit, že se nepotýká s vážnými problémy. Mezi aktuální problémy českých věznic, tedy i té mírovské, patří nedostatek financí, s čímž je spojena přeplněnost věznic a neprovedení nutných rekonstrukčních a zabezpečovacích prací. Dalším problémem jsou nejrůznější závislosti a zneužívání drog ve věznicích a také nízká zaměstnanost vězňů (*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2012).

V Mírově se nachází vysoce zabezpečená a moderně vybavená věznice se zvýšenou ostrahou, která je určena pro nejtěžší zločince, zároveň je také historickým hradem a architektonickou památkou. Výchovné působení na vězně zde má velkou tradici, ze které se do budoucna můžeme hodně poučit.

Studiem historie mírovské věznice jsem získala souvislosti o vývoji trestání a pochopila jsem systém českého vězeňství. Zkoumání této problematiky mě obohatilo o řadu důležitých informací a rozšířilo mé znalosti o penologii a penitenciární disciplíny. Uvědomila jsem si, jaký význam pro společnost tyto vědy mají, ale také jak jsou často neprávem přehlíženy. Penitenciární pedagogika je pro společnost velmi významná, protože se zaměřuje na převýchovu jedinců porušujících sociální řád. Těchto lidí není zrovna málo, vězeňská služba eviduje kolem 23 000 vězňů, kteří nutně potřebují adekvátní výchovnou péči a pomoc při svém opětovném zapojení do společnosti. Je tedy důležité zabývat se penitenciární pedagogikou a snažit se o její zdokonalení.

Prameny a literatura

Archivní fond

Archivní materiály věznice Mírov.

Periodické prameny

BÍLEK, J. Tábor nucené práce Mírov. *Historie a vojenství*. 1998, č. 4, s. 91–115. ISSN 0018-2583.

JANÁK, D., KÝR, A. Nástin vývoje československého vězeňství v letech 1948 – 1989. *Historická penologie*. 2004, č. 5, s. 1–4. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

JOHN, R. Vzdělávání odsouzených ve druhé polovině 20. století. *Historická penologie*. 2010, č. 3, s. 1–9. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

KAFKOVÁ, A. Vymezení pojmu historická penologie. *Historická penologie*. 2003, č. 1, s. 2. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

KÝR, A. Odkaz Jana Amose Komenského nejen českému školství. *Historická penologie*. 2003, č. 3, s. 3–7. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

KÝR, A. Typologie historických vězeňských zařízení. *Historická penologie*. 2005, č. 1, s. 1–6. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

KÝR, A. Vývoj situace ve vězeňství po 17. Listopadu 1989. *Historická penologie*. 2005, č. 3, s. 1–3. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

UHLÍK, J. Mírov. *České vězeňství*. 1994, č. 3, s. 76–83. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

Věznice Mírov. *České vězeňství*. 1995, č. 4 a 5, s. 26. Dostupné také z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

Neperiodické prameny

Domácí řád pro C. k. mužský ústav trestní na Mírově, Brno : C. k. vrchní státní zastupitelství, 1867.

Domácí řád, Praha : Presidium C. k. vrchního soudu v království Českém, 1899.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Vězeňské předpisy, Praha : Ministerstvo spravedlnosti, 1927.

Vězeňství v Československé republice, Praha : Ministerstvo spravedlnosti, 1930.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 56/1965 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., účinný od 1. 8. 1965.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon ČNR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, ve znění pozdějších předpisů.

Odborná literatura

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky I.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 77s. ISBN 80-244-1192-X.

FÁBRY, A. *Penológia.* Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2000. 408s. ISBN 80-7160-140-3.

FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení.* Praha : Dauphin, 2000. 430s. ISBN 80-86019-9.

FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách.* Praha : Rybka Publishers, 2007. 524s. ISBN 80-86182-91-6.

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 183s. ISBN 80-86708-05-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. 408s. ISBN 80-7367-040-2.

IGGERS, G., G. *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*. Praha : NLN, 2002. 178s. ISBN 80-7106-508-8.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001. 199s. ISBN 80-7315-004-2.

KŘUPKA, V., TRUNDA, Z., WILHELM, M. *Hrad Mírov od založení po současnost*. Mírov : Věznice Mírov, 2008. 167s.

MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. 142s. ISBN 80-238-1502-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009. 359s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PLAČEK, M. *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezku*. Praha : Libri, 2001. 439s. ISBN 80-85983-72-9.

SKALICKÝ, J. *Základy penitenciárnej vedy a penológie*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1992. 86s. ISBN 80-7160-017-2.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha : Grada Publishing, 2007. 160s. ISBN 978-80-247-1733-3.

ŠINDELÁŘ, V. *Cesta na popraviště*. Písek : Praam, 2001. 195s. ISBN 80-903002-4-3.

UHLÍK, J. F. J. *Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*. Praha : VS ČR, 1997. 145s. ISBN 80-238-1502-4.

Sborníky

NĚMEČEK, J. Mírov. In HABŘINA, R. *Žalm Moravy*. Brno : Mír, 1948. s. 87–98.

Internetové odkazy

Bazilika navštívení Panny Marie [online]. 2005 [cit. 2011-10-10]. Počátky poutního místa. Dostupné z WWW: <http://www.svatykopecek.cz/main/index.php?page_file=history>.

České věznice. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2008. 79s. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf>.

Empelo [online]. 13. 7. 2011 [cit. 2011-10-04]. Vychovatel/ka - Věznice Bělušice. Dostupné z WWW: <<http://www.empelo.cz/prace/vychovatel-ka-veznice-belusice-most:166770>>.

Fotomapy.cz [online]. 2008 [cit. 2011-10-04]. Mírov - bývalý vězeňský hřbitov s památkem. Dostupné z WWW: <<http://www.foto.mapy.cz/219380-Mirov-byvaly-vezensky-hrbitov-s-pamatnikem>>.

Hrady – Zámky. EU [online]. 2008 [cit. 2011-10-04]. Mírov. Dostupné z WWW: <<http://www.zamky-hrady.eu/hrady-mirov-detaily,104>>.

iDNES.cz [online]. 20. 9. 2008 [cit. 2011-10-04]. Obrazem: mírovská věznice se otevřela veřejnosti. Dostupné z WWW: <http://www.zpravy.idnes.cz/obrazem-mirovska-veznice-se-otevrela-verejnosti-fb2-/domaci.aspx?c=A080920_224334_domaci_abr>.

iDNES.cz [online]. 10. 10. 2010 [cit. 2011-10-04]. Mírovští vězni budou přešívát oblečení pro lidi v nouzi a vyrábět hračky. Dostupné z WWW: <http://www.olomouc.idnes.cz/foto.aspx?foto1=STK364f86_114103_443894.jpg>.

KISK [online]. 11. 6. 2010 [cit. 2011-10-10]. Sociální kontrola. Dostupné z WWW: <http://www.kisk.phil.muni.cz/wiki/Sociální_kontrola>.

Novinky.cz [online]. 6. 9. 2011 [cit. 2011-10-04]. Kajínek plánoval další útěk, přeřadili ho zase na Mírov. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/krimi/243855-kajinek-planoval-dalsi-utek-preradili-ho-zase-na-mirov.html>>.

Panoramio [online]. 2008 [cit. 2011-10-04]. Věznice Mírov. Dostupné z WWW: <<http://www.panoramio.com/photo/15238708>>.

Rada Evropy [online]. 2006 [cit. 2011-10-04]. Evropská vězeňská pravidla. Dostupné z WWW: <http://www.radaevropy.cz/infex2.php?option=com_docman/>.

THESES.CZ [online]. 2011 [cit. 2011-12-08]. Vysokoškolské kvalifikační práce. Dostupné z WWW: <<http://www.theses.cz/vyhledavani/?search=vězeňství>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 2012. [cit. 2012-02-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 12. 3. 2010 [cit. 2011-10-17]. Duchovní služba. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/duchovni-sluzba-1159/>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 31. 12. 2009 [cit. 2011-10-14]. Informace o věznicích. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/zakladni-informace-177/informace-o-veznici-801/>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 1. 2. 2010 [cit. 2011-10-04]. Hračky dostaly děti z mateřské školy. Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/vykon-trestu-704/hracky-dostaly-deti-z-materske-skoly-6466>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 8. 5. 2011 [cit. 2011-10-17]. Odsouzení předvedli svoje umění. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/aktuality-194/odsouzeni-predvedli-svoje-umeni>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 13. 8. 2011 [cit. 2011-10-04]. Stavby vězňů osob. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/rychla-fakta/>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 1. 4. 2010 [cit. 2011-10-14]. Střední odborné učiliště současnost. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykon-vezenstvi-366/zamestnavani-odsouzenych-1305/skolske-vzdelavaci-stredisko-soucasnost>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 19. 4. 2011 [cit. 2011-10-17]. Tisková konference na Mírově. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/aktuality-194/tiskova-konference-k-projektu-humanitau>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 27. 5. 2011 [cit. 2011-10-04]. Věznice v číslech. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/zakladni-udaje-v-cislech/>>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 2011 [cit. 2011-10-14]. Zaměstnávání odsouzených. Dostupné z WWW: <<http://www.vscr.cz/veznice-mirov-23/zamestnavani-odsouzenych-712/>>.

Tn.cz [online]. 2. 8. 2011 [cit. 2011-10-04]. Takhle utekl Kajínek z Mírova. Teď se tam vrátil!. Dostupné z WWW: <<http://www.tn.nova.cz/zpravy/cernakronika/kajinek-se-vratil-na-mirov-odsud-utekl-vime-jak.html>>.

znatemapu.cz [online]. 2008 [cit. 2011-10-04]. Kostel sv. Máří Magdaleny. Dostupné z WWW: <<http://www.znatemapu.cz/kostel-sv-mari-magdaleny-mirov>>.

Seznam zkratek

C. k. – císařsko-královský

ČR – Česká republika

NKVD – Lidový komisariát vnitra (dřívější tajná služba Sovětského svazu)

NPT – Nápravně pracovní tábor

NVÚ – Nápravně výchovný ústav

PTP – Pomocné technické prapory

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SNV – Sbor nápravné výchovy

TNP – Tábor nucené práce

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VÚP – Výzkumný ústav penologický

Seznam příloh

Příloha č. 1: statistické údaje českého vězeňství

(Vězeňská služba České republiky [online]. 2011, Stavby vězňených osob)

Vězněné osoby		
	ženy	muži
dospělí	1 473	21 494
mladiství	13	185
chovanci v detenci	1	11
celkem	23 177	

Ubytovací kapacita			
	kapacita	skutečnost	naplněnost
výkon vazby	2 424	2 547	105,07%
výkon trestu	18 013	20 618	114,46%
detence	48	12	25,00%
celkem	20 485	23 177	113,14%

Odsouzení v typech věznic		
Typ věznice	Počet odsouzených	
	občané ČR	cizinci
mladiství	154	2
dohled (A)	658	18
dozor (B)	8 199	467
ostraha (C)	9 388	512
zvýšená ostraha (D)	1 124	116
Doživotně odsouzení		
muži	38	
ženy	2	
celkem	40	

Příloha č. 2: statistické údaje mírovské věznice

(Vězeňská služba České republiky [online]. 2011, Věznice v číslech)

Aktuální počet odsouzených		
kapacita věznice	skutečný počet	naplněnost
374	409	109,35%

Složení odsouzených		
typ věznice	počet občanů ČR	cizinci
dozor	10	-
ostraha	41	2
zvýšená ostraha	327	29

Rozdělení dle délky trestu				
délka trestu	dozor	ostraha	zv. ostraha	celkem
do 1 roku				
do 5 let	2	1	11	14
do 10 let	4	11	129	144
do 15 let	4	27	159	190
nad 15 let		4	49	53
doživotí			7	7

Rozdělení dle vzdělání				
typ vzdělání	dozor	ostraha	zv. ostraha	celkem
zvláštní škola			11	11
neúplné základní		2	7	9
ZŠ	3	8	114	125
vyučen	6	24	168	198
vyučen s mat.		3	18	21
střední odborné	1	4	17	22
střední všeobecné		2	13	15
vysokoškolské			7	7

Počty zaměstnanců			
druh zaměstnance	muži	ženy	celkem
příslušníci	169	10	179
občani	64	31	95
celkem zaměstnanců	233	41	274

Příloha č. 3: denní řád korekčního domu pro kněze

Křupka, Trunda, Wilhelm (2008, s. 17)

„Zimní čas (od října do konce března)

6.30 budíček, infanteristé zatopí v celách.

7.00 uvěznění vstávají.

7.15 meditace v studovně.

7.45 modlitba části Božského oficia, Matutinum a Laudy.

8.15 všichni, kteří nemohou nebo nechtějí celebrovat mši, si ji mohou vyslechnout.

Čtenou mši slouží p. kaplan a část těch, kteří jsou napravitelní, a je-li jim to dovoleno, smějí také slavit mši. Celebroují jeden za druhým, kdo jeden den slavil jako první, následující den slaví jako poslední.

8.45 všichni se vrátí do svých cel a meditují punkta, která byla určena ráno ve studovně, čerpají z nich plody morálního poučení a učiní si krátké výpisky ze svých rozjímání na list papíru.

9.30 ve studovně absolvují další část oficia: primu, tercii, sextu a nonu.

10.00 jeden z nich předčítá pomalu a zřetelným hlasem z děl teologických nebo filozofických.

11.00 podává se skromný oběd, při kterém obsluhují gardisté, během oběda se dodržuje mlčení.

11.45 až 13.00 odpolední volno, je možno se umírněně procházet v „ambitech“ nebo se mohou věnovat manuální práci, nebo číst knihu k povzbuzení duše, kterou kaplan předem přečetl. Jestliže kaplan uspořádá společnou procházku, dodržují se pravidla oddělení napravitelných a nenapravitelných a nikdy se nevychází mimo atrium věznice.

13.00 odpolední svolání ke katechezi až do 14 hodin.

14.00 internovaní se sejdou ve studovně a vykonají nešpory, které každý dokončí tiše bez hlasitého přednesu.

14.45 až 16.00 četba knih, především sv. Písma, mají si napsat poznámky, svoji reflexi čteného.

16.00 myšlenky, které si napsali o desáté hodině ráno, podrobují argumentům z děl teologických a filozofických.

17.30 ve studovně se modlí růženec a litanie loretánské.

18.00 ve studovně se skromně povečeří a je dovolen umírněný rozhovor zejména na morální témata.

19.00 společně absolvují kompletář a tiše se odeberou do svých cel, zachovává se noční klid.“

Příloha č. 4: Domácí řád pro C. k. mužský ústav trestní na Mírově, 1867

Výpis jen některých ustanovení (archivní materiály).

§1

„Trestanec má v trestním ústavu trest, jemu uložený zkroušeně přestáti. On se má chovati přísně dle předpisů tohoto domácího řádu a vynasnažiti se, aby prospívaje pilností, pracovitostí a pořádkem k vedení lepšího života po propuštění z trestního ústavu se připravoval.

§ 22

Vyučování v náboženství svého vyznání má se každý trestanec zúčastniti. Vyučování v předmětech národní školy mají účastniti býti všichni trestanci, kteří v předmětech těchto ještě dostatečnou zběhlost nemají. Trestancům, kteří zběhlost tu již mají, povoluje se, aby vyučování účastni byli. Žáci k navštěvování školy dle stáří svého ve dvě oddělení se rozdělí, jedno pro trestance, kteří ještě nedosáhli 24 let, druhé pro starší trestance. Vyučování v jiných všeobecně užitečných předmětech, mají účastniti býti trestanci, k jejichž povolání se učený předmět vztahuje, aneb kteří za přípuštění prosí. Pozornost, pilnost a slušné chování mezi vyučováním jsou povinností žáků.“

**Příloha č. 5: Domácí řád schválený výnosem C. k. ministerstva spravedlnosti v Praze,
1899**

Výpis jen některých ustanovení (archivní materiály).

§ 4

„Nezletilí trestanci, vyučování elementárního potřební, kteří si mají odpykati trest v trvání nejméně čtyř týdnů, jsou povinni, zúčastniti se vyučování školního, uděluje-li se takové ve věznici. Je-li však zavedeno ve věznici vyučování náboženského některého vyznání náboženského, mají se ho zúčastniti všichni trestanci tohoto vyznání ve věku méně než 35 let. Přednosta okresního soudu může však naříditi, aby i nezletilí trestanci, kteří jsou odsouzeni k trestu na svobodě, nedosahujícímu čtyř neděl, vyučování elementárnímu a všichni trestanci vyučování náboženství svého vyznání byli přikázáni.

§ 5

Všichni trestanci, mimo osoby, které jsou odsouzeni pouze k trestu prostého vězení a ze soukromých prostředků se stravují, jsou povinni, všedního dne práce, jim od dozorce vězňů přikázané, bez zdráhání, pečlivě a pilně vykonávati a ve sváteční dny svého vyznání dáti se upotřebiti k lehčím pracím domácím.“

Příloha č. 6: Vězeňské předpisy, v Praze 1927

Výpis jen některých ustanovení.

§ 97 Vyučování náboženství

„Vyučování náboženství koná se v ústavní škole v rámci schváleného rozvrhu hodin.

§ 98 Hlavní úkol

Hlavní úkol duchovního správce jest, aby působil k mravnímu polepšení trestanců. V tom se nemá omezovati jen na bohoslužby a náboženské vyučování, nýbrž má se i jinak vhodným osobním stykem s trestanci snažiti, aby jej přivedl k vážnému odhodlání život svůj polepšit. Proto se má s povahou a vlastnostmi jednotlivých trestanců dobře seznámiti. Má nahlédati do osobních spisů trestanců a opatřiti si dle potřeby zprávy o jejich poměrech. Navštěvuje co nejčastěji trestance v celách v době odpočinku, trestance samovazební aspoň jednou za 14 dní, nemocné trestance dvakrát týdně, trestance v disciplinární vazbě každodenně, působí na ně napomenutím, útěchou i povzbuzením. Má klíče ke všem celám samovazebním a volný přístup do vězeňských místností společné vazby, do kárných cel i do nemocnice.

§ 105 Školní rozvrh a třídy

Vyučování trestanců se koná podle rozvrhu schváleného každoročně ministerstvem spravedlnosti. Rozvrh vypracuje učitel v dohodě s duchovním správcem a ve srozumění s ředitelem i správcem trestnice. Jak žáky samovazební, tak žáky z vazby společné jest podle potřeby a účelnosti rozdělit na více školních tříd a v rozvrhu to vyznačiti.

§ 106 Vyučování a přednášky

Vyučováním se má trestancům poskytovat potřebné doplnění všeobecného vzdělání a výchova občansko-mravní. Učitel ukládá žákům občas též vhodné úlohy a přesvědčuje se o správném vypracování. Mimo vlastní školní vyučování vyučuje učitel též potřebným jazykům a podle okolností jest pěstovati i hudbu a zpěv. V neděli a svátky koná učitel vzdělávací přednášky, jichž se mají střídavě všichni trestanci zúčastniti. Vyučování a přednášky jest dle potřeby konati též v jazyku národní a jazykové menšiny, je-li v ústavu přiměřený počet takových jejich příslušníků, kteří státního jazyka nejsou dostatečně znalí.

§ 107 Kázeň při vyučování

Jsou-li žáci nepozorní, nedbalí, nebo chovají-li se neslušně a nestačí napomenutí učitelovo, oznámí to učitel řediteli k potrestání viníků. Žáci, kteří vyučování ruší nebo působí pohoršení, dá učitel ihned odvésti. Při školním vyučování jest vždy přítomen dozorce vězňů.

§ 110 Hlavní úkol

Hlavní úkol učitelům jest, aby působil ke kulturnímu zušlechtění a mravnímu polepšení trestanců. V tom se nemá omezovati na školní vyučování a přednášky, nýbrž má se i jinak vhodným osobním stykem s trestanci snažiti o potřebné jejich vzdělání občanské i mravní. Proto se má s povahou a vlastnostmi jednotlivých trestanců dobře seznámiti. Má nahlédnouti do osobních spisů trestanců a opatřiti si zprávy o jejich poměrech. Navštěvuje co nejčastěji trestance v celách, občas i v dílnách, trestance samovazební navštíví aspoň jednou za měsíc a působí na ně napomenutím a povzbuzením. Má klíč ke všem celám samovazebním a volný přístup do cel a dílen vazby společné.“

Příloha č. 7: zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Výpis jen některých ustanovení.

§ 2 Nápravně výchovná činnost

„K dosažení účelu výkonu trestu odnětí svobody se provádí nápravně výchovná činnost, jež je souhrnem působení stanoveného pořádku a kázně v místech, kde se trest odnětí svobody (dále jen „trest“) vykonává, pracovní výchovy odsouzených a kulturně výchovná práce.

§ 3 Nápravně výchovné ústavy

Trest se vykonává v nápravně výchovných ústavech podřízovaných ministerstvu vnitra. Zřizuje a zrušuje je ministr vnitra.

Při nápravně výchovném ústavu se zpravidla zřídí poradní sbor, složený z pedagogů, psychologů a jiných odborníků. Při ministerstvu vnitra je jako poradní orgán k prohloubení vědeckosti a zvýšení účinnosti nápravně výchovné činnosti zřízená vědecká rada, složená ze zástupců vědeckých a společenských organizací a státních orgánů.

§ 25 Obsah pracovní výchovy odsouzených

Posláním pracovní výchovy odsouzených je zejména vytvářet a upevňovat u nich uvědomělý poměr k práci. Pracovní výchova odsouzených zahrnuje

- a) zařazování odsouzených do společensky prospěšné práce a jejich odměňování za práci*
- b) vytváření podmínek k tomu, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat svou pracovní kvalifikaci*
- c) výchova k pracovní aktivitě a to zejména rozvíjením pracovního soutěžení a zlepšovatelského a vynálezeckého hnutí.*

§ 30 Kulturně výchovná práce

Posláním kulturně výchovné práce je vytvářet u odsouzených uvědomělý vztah ke společnosti, založený na zásadách socialistické morálky a kultury. Je zaměřena především na výchovu odsouzených k zachování pravidel socialistického soužití, k poctivému poměru k práci, k ochraně a upevňování socialistického vlastnictví, jakož i celkové zvyšování všeobecného vzdělání odsouzených a jejich kulturní úrovně.“

Příloha č. 8: fotografie Věznice Mírov

Mírovská věznice v současnosti.
(*Hrady – Zámky. EU* [online]. 2008)

Památník obětem nacismu na vězeňském hřbitově v Mírově.
(*Fotomapy.cz* [online]. 2008)

Historická pevnosť a väznica v jednom.
(*Panoramio* [online]. 2008)

Nádvoří mirovskej väznice.
(*Novinky.cz* [online]. 2011)

Sklepení mírovského hradu.
(*iDNES.cz* [online]. 2008, Obrazem: mírovská věznice se otevřela veřejnosti)

Letecký snímek mírovské věznice.
(*Tn.cz* [online]. 2011)

Barokní kostel sv. Markéty – součást mírovské věznice.
(znatemapu.cz [online]. 2008)

Interiér kostela sv. Markéty.
(znatemapu.cz [online]. 2008)

Hračky vyrobené odsouzenými pro děti z mateřských škol.
(*Vězeňská služba České republiky* [online]. 2010, Hračky dostaly děti z mateřské školy)

Látkové panenky ušité mírovskými vězni.
(*iDNES.cz* [online]. 2010, Mírovští vězni budou přešívát oblečení pro lidi v nouzi a vyrábět hračky)

Anotace

Jméno a příjmení:	Markéta Rollerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Vývoj výchovného působení na vězněné osoby v historii hradu Mírov.
Název v angličtině:	The development of educational impact on prisoners in history of the castle Mírov.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá penologickou problematikou. Penologie je vědou o trestu a trestání. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit vývoj výchovného působení na mírovské vězně v průběhu dějin. K dosažení cíle byla použita metoda historicko-komparativní. V teoretické části této práce jsou vymezeny základní pojmy zkoumané oblasti, je nastíněn historický vývoj nápravy provinilců a objasněn současný vězeňský systém. Praktická část je věnována historickému výzkumu a je vztažena na mírovskou věznicí.
Klíčová slova:	Penitenciární pedagogika, penologie, převýchova, vězeň, věznice, výchovné působení.
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with penology. Penology is the study of punishment and imprisonment. The aim of the thesis

	<p>is to find out the development of educational influences on Mírov prisoners in history. The historical and comparative method was used to achieve the goal. The theoretical part defines basic terms, the history of re-education in prison and the current prison system. The practical part concerns historical research in connection with Mírov prison.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Penitentiary pedagogy, penology, re-education, prisoner, prison, educational influences.</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: statistické údaje českého vězeňství.</p> <p>Příloha č. 2: statistické údaje mírovské věznice.</p> <p>Příloha č. 3: denní řád korekčního domu pro kněze.</p> <p>Příloha č. 4: Domácí řád pro C. k. mužský ústav trestní na Mírově.</p> <p>Příloha č. 5: Domácí řád schválený výnosem C. k. ministerstva spravedlnosti v Praze.</p> <p>Příloha č. 6: Vězeňské předpisy, v Praze 1927.</p> <p>Příloha č. 7: zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.</p> <p>Příloha č. 8: fotografie Věznice Mírov.</p>
Rozsah práce:	<p>60 stran</p>
Jazyk práce:	<p>čeština</p>